

Український незалежний центр політичних досліджень

Ukrainian Center for Independent Political Research

Україна, 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 4/26, кв. 20.

Ukraine, Kyiv, 01030, Pyrogova Str., 4/26 Suite 20.

Tel./fax: (044) 230-9178, tel./fax: (044) 235-6505, tel.: (044) 599-42-51

e-mail: ucipr@ucipr.kiev.ua, <http://www.ucipr.kiev.ua>

Матеріали "круглого столу"

**ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО –
УКРАЇНСЬКИМ ГРОМАДСЬКИМ
ОРГАНІЗАЦІЯМ**

19 лютого 2007 року

м. Київ

Проект "**Покращення законодавства для громадських організацій**" має на меті лобювання прийняття нової редакції закону "Про об'єднання громадян". Законодавчі зміни покликані покращити умови створення, реєстрації та діяльності громадських організацій.

Проект реалізовується коаліцією трьох громадських організацій - *Українського незалежного центру політичних досліджень, Центру комерційного права та Громадянської мережі ОПОРА.*

Український незалежний центр політичних досліджень (НЦПД) – позапартійна неурядова громадська організація, що працює з 1991 року в напрямі забезпечення незворотності демократичних перетворень шляхом проведення аналітичних досліджень внутрішньої і зовнішньої політики України та налагодження співробітництва між різними секторами громадянського суспільства – мас-медіа, органами місцевого самоврядування, НУО, партіями, профспілками, а також між ними і державними структурами.

Адреса в інтернеті – www.ucipr.kiev.ua.

Центр комерційного права – благодійна організація завданнями якої є: 1) сприяти активізації процесів реформування комерційного права; 2) посилити ефективність роботи відповідних українських організацій шляхом поширення інформації про комерційне право; 3) проводити освітні заходи як для професіоналів, так і для широкої громадськості; 4) поглибити знання і посилити здатність комерційного сектору використовувати відповідне законодавство; 5) досягти прозорості у процесі підготовки та впровадження комерційного законодавства.

Адреса в інтернеті – www.commerciallaw.com.ua

Громадянська мережа ОПОРА є політично та фінансово незалежною загальнонаціональною мережею активістів, громадських організацій, неінституціалізованих об'єднань громадян, органів самоорганізації населення з горизонтальною (мережевою) структурою, самоврядним управлінням на засадах багатолідерності. Мережа покликана сприяти підвищенню індивідуальної відповідальності громадян за процеси в країні, виробленню ефективних механізмів громадського контролю за діями влади і становленню суспільного балансу.

Адреса в інтернеті – www.opora.org.ua

Проект здійснюється за сприяння Програми малих проектів Матра-КАП Посольства Королівства Нідерландів в Україні, Міжнародного фонду "Відродження", Проекту "Мережа громадянської дії в Україні" (UCAN)

Круглий стіл

"Європейське законодавство – українським громадським організаціям"

19 лютого 2007 року

м. Київ

ЗМІСТ

Презентація "Нова редакція закону – нові можливості"	2
Проект Закону України "Про громадські організації" (редакція від 19 грудня 2006 року)	12
Довідка щодо міжнародної практики формулювання назви та предмету регулювання законів про громадські (неурядові) організації	22
Довідка щодо міжнародної практики визнання права юридичних осіб бути засновниками та членами громадських (неурядових) організацій	23
Про право юридичних осіб засновувати громадські організації та бути їх учасниками	24

ДОДАТКИ

Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі	26
Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Стаття 11 (витяг)	41
План дій Україна-Європейський Союз на 2005-2007 р. (витяг)	41
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2005 р. N 117-р "Про затвердження заходів щодо виконання у 2005 році Плану дій Україна - ЄС"	42
Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2006 р. N 243-р "Про затвердження заходів щодо виконання у 2006 році Плану дій Україна - ЄС"	43

Нова редакція закону – нові МОЖЛИВОСТІ

Що зміниться після прийняття закону
“Про громадські організації”

Законодавча ініціатива чи обов’язок держави?

- Розроблення та прийняття нової редакції закону України “Про громадські організації” передбачено такими актами:
 - План дій Україна – Європейський Союз від 12.02.2005 р.
 - Перспективний план законодавчих робіт Верховної Ради України (Постанова № 397 від 30.11.2006 р.) згідно з Планом дій Україна – ЄС
 - 27.04.2006 р. Розпорядженням КМУ № 243 передбачено розробити нову редакцію закону “Про об’єднання громадян”

Чому потрібна нова редакція?

- Закон України “Про об’єднання громадян” необхідно привести у відповідність з:
 - статтями 36 та 37 Конституції України
 - статтю 11 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод
 - Цивільним кодексом України
 - Фундаментальними принципами щодо статусу неурядових організацій в Європі 2002 року

Види організацій, на які поширюється дія закону

■ Діюча редакція: □ громадські організації, крім тих, що діють на підставі спеціальних законів□ політичні партії (попри спеціальний закон)□ професійні спілки (попри спеціальний закон)	■ Нова редакція: □ об’єднання осіб, учасники яких не мають майнових прав на активи цих об’єднань, крім політичних партій, професійних спілок та органів самоорганізації населення□ осередки іноземних неурядових організацій

Поняття “громадської організації”

- Діюча редакція:
 - добровільне об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх спільних інтересів
- Нова редакція:
 - Добровільне об'єднання **осіб** для здійснення та захисту прав і свобод на підставі індивідуального членства та спільних інтересів
 - “колективне членство” або приховує членство юридичних осіб, або обмежує права людини

Статус громадської організації

- Діюча редакція:
 - розрізнення громадських організацій з місцевим, всеукраїнським та міжнародним статусом, що спричиняє надмірні відмінності в умовах їх реєстрації;
 - не регулює питання легалізації осередків іноземних ГО
- Нова редакція:
 - умови реєстрації однакові для всіх організацій, які можуть діяти на всій території України
 - підтвердження всеукраїнського статусу відбувається тільки після реєстрації на підставі заяви ГО;
 - осередки іноземних ГО акредитує Мінюст

Осередки українських ГО

- Діюча редакція:
 - встановлено вимоги щодо мінімальної кількості осередків залежно від статусу
 - осередки можуть бути юридичними особами, хоча не визнаються такими господарськими судами
- Нова редакція:
 - не встановлено вимог щодо кількості осередків
 - осередки не можуть бути юридичними особами, якщо не є членами (засновниками) громадської організації

Підстави для відмови в легалізації

- Діюча редакція:
 - не повністю відповідає статті 37 Конституції України в частині підстав для визнання діяльності ГО як нелегальної
- Нова редакція:
 - узгоджена зі статтею 37 Конституції України
 - забороняє використання найменувань та символіки, що порушують або пропагують порушення конституційних обмежень

Засновники громадської організації

■ Діюча редакція:

- повнолітні фізичні особи
- фізичні особи старші 15 років (для молодіжних та дитячих організацій)
- об'єднання громадян (для спілок об'єднань громадян)

■ Нова редакція:

- дієздатні фізичні особи
- фізичні особи з неповною дієздатністю, якщо встановлено законом;
- юридичні особи, крім державних та комунальних установ і підприємств, а також тих, що ліквідуються

Члени громадської організації

■ Діюча редакція:

- фізичні особи старші 14 років (крім молодіжних та дитячих організацій)
- "колективні члени", якщо передбачено статутом

■ Нова редакція:

- засновники та особи, які можуть бути засновниками
- фізичні особи 14-18 років, якщо не заборонено законом
- фізичні особи до 14 років, якщо встановлено законом
- можливе асоційоване, почесне членство, тощо

Легалізація

■ Діюча редакція:

- легалізація ГО та їхніх осередків обов'язкова під загрозою санкцій
- повідомлення про заснування (без статусу юридичної особи)
- реєстрація ГО та їхніх осередків із статусом юридичної особи

■ Нова редакція:

- легалізація добровільна, санкції тільки в разі порушень статті 37 Конституції України
- легалізація шляхом повідомлення та державної реєстрації для українських ГО
- акредитація осередків іноземних ГО

Легалізація шляхом повідомлення

■ Діюча редакція:

- не визначає процедури легалізації чи відмови у такій легалізації
- потребує визначення таких процедур актами КМУ чи органів реєстрації

■ Нова редакція:

- встановлює вимоги щодо змісту і реквізитів повідомлення
- передбачає легалізацію "за умовчанням", якщо орган легалізації не повідомив про підстави відмови у легалізації ГО

Легалізація шляхом реєстрації

■ Діюча редакція:

- ❑ не узгоджена з вимогами закону про державну реєстрацію
- ❑ розмір реєстраційного збору встановлює КМУ
- ❑ перелік підстав для відмови в реєстрації не є вичерпним

■ Нова редакція:

- ❑ узгоджена з вимогами закону про державну реєстрацію
- ❑ реєстраційний збір не більший, ніж для решти юридичних осіб
- ❑ встановлює вичерпний перелік підстав для відмови в легалізації ГО

Акредитація осередків іноземних громадських організацій

■ Діюча редакція:

- ❑ не встановлює процедури легалізації осередків іноземних ГО
- ❑ потребує визначення таких процедур актами КМУ

■ Нова редакція:

- ❑ узгоджена з законом про державну реєстрацію щодо акредитації іноземних організацій
- ❑ встановлює перелік документів та інші процедури для легалізації іноземних ГО в Україні

Обліковий реєстр

- Діюча редакція:
 - не встановлює вимог щодо єдиного державного реєстру громадських організацій
 - не визначено умови доступу до реєстрів органів легалізації, навіть якщо громадська організація є юридичною особою
- Нова редакція:
 - зобов'язує Мінюст вести єдиний Обліковий реєстр громадських організацій, що легалізувалися шляхом повідомлення, реєстрації та акредитації
 - Відомості про ГО – юридичні особи включаються в Єдиний державний реєстр

Права громадських організацій

- Діюча редакція:
 - базується на дозволи прав, прямо указаних у законах чи статутах
 - обмежує права ГО на підставі колізій законів або законодавчих актів нижчого рівня (надто щодо права власності та господарської діяльності)
- Нова редакція:
 - узгоджена з Цивільним кодексом щодо можливості мати також права, не вказані прямо у статутах
 - передбачає спеціальну підтримку державних органів у здійсненні указаних у законі прав ГО

Державний контроль

- Діюча редакція:
 - передбачає декларативні вимоги, що з 1992 року практично не виконувалися
 - не містить спеціальних вимог щодо контролю та контрольних органів
- Нова редакція:
 - узгоджена з Кодексом адміністративного судочинства
 - встановлює спеціальні вимоги щодо захисту прав членів організації
 - встановлює конкретні підстави для судового рішення про штрафи або ліквідацію ГО

Перехідні положення

- Діюча редакція:
 - не містить перехідних положень, що може потребувати численних змін до установчих документів та інших реєстраційних дій у разі внесення змін до закону
- Нова редакція:
 - вимагає від центральних органів виконавчої влади скасування або змін нормативних актів, що не відповідають цьому закону
 - легалізовані раніше ГО не повинні спеціально підтверджувати свій статус чи повторно реєструватися

Чи потрібні зміни до інших законів України?

- Прийняття нової редакції не суперечитиме статусу ГО як неприбуткових організацій у законодавстві України про оподаткування
- Розвиток державного фінансування ГО потребує внесення змін до законів про державні закупівлі, державні цільові програми, соціальні послуги, а також до Бюджетного кодексу і пов'язаних актів

Основні позитивні зміни

1. Уточнення видів організацій, на які поширюватиметься дія закону
2. Дозвіл юридичним особам брати участь в утворенні і діяльності ГО
3. Усунення колізій з Цивільним кодексом та іншими законами, усунення зайвих актів
4. Розширення прав ГО
5. Уточнення підстав для контролю і санкцій

ЗАКОН УКРАЇНИ "ПРО ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ"

Верховна Рада України постановляє:

І. Внести зміни до Закону України "Про об'єднання громадян" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 34, ст.504; 1993 р., № 46, ст.427; 1998 р., № 10, ст. 36; 1999 р., № 26, ст.220; 2001 р., № 9, ст.38, № 44, ст.232; 2003 р., № 27, ст.209, № 30, ст.247; 2005 р., № 11, ст.205, № 39, ст. 2445; 2006 р., № 26, ст. 215), виклавши його в такій редакції: **ЗАКОН УКРАЇНИ "ПРО ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ"**

Стаття 1. Громадська організація

1. Громадська організація є добровільним об'єднанням осіб на основі індивідуального членства та спільних інтересів для здійснення і захисту прав та свобод.
2. Дія цього Закону поширюється на відносини, пов'язані з утворенням, діяльністю та припиненням громадських організацій, а також осередків іноземних неурядових (громадських) організацій в Україні.
3. Дія цього Закону не поширюється на політичні партії та виборчі блоки, професійні спілки, релігійні та кооперативні організації, органи самоорганізації населення. Дія цього Закону не поширюється на інші об'єднання осіб, учасники яких набувають корпоративні права або інші майнові права на активи таких об'єднань, порядок створення і діяльності яких визначається відповідними законами.

Стаття 2. Обмеження утворення і діяльності громадської організації

1. Не підлягає легалізації, а діяльність легалізованої громадської організації підлягає забороні у судовому порядку, якщо її цілі або дії спрямовані на:
 - 1) ліквідацію незалежності України;
 - 2) зміну конституційного ладу насильницьким шляхом;
 - 3) порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки;
 - 4) незаконне захоплення державної влади;
 - 5) пропаганду війни, насильства;
 - 6) розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі;
 - 7) посягання на права і свободи людини, здоров'я населення;
 - 8) створення воєнізованих формувань.
2. Діяльність громадської організації, щодо якої набрало законної сили рішення суду про примусовий розпуск, забороняється.

Стаття 3. Законодавство про громадські організації

1. Законодавство про громадські організації складається з Конституції України, Цивільного кодексу України, цього Закону та інших актів законодавства.

Стаття 4. Принципи утворення, діяльності та припинення громадської організації

1. Громадські організації утворюються і діють на основі добровільної участі їх членів, рівності перед законом, законності та гласності.

2. Громадські організації вільні у виборі напрямів і видів своєї діяльності. Обмеження діяльності громадських організацій можуть встановлюватися тільки Конституцією та законами України.

3. Громадські організації утворюються і діють як самоврядні організації, що не підлягають управлінню з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

4. Легалізовані громадські організації мають право створювати спілки та інші добровільні об'єднання.

Стаття 5. Принципи взаємовідносин між державою та громадською організацією

1. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування у встановленому законодавством порядку сприяють реалізації прав легалізованих громадських організацій на:

- 1) проведення публічних заходів (зборів, мітингів, походів і демонстрацій тощо);
- 2) одержання від державних органів та органів місцевого самоврядування інформації, необхідної для здійснення цілей громадських організацій;
- 3) подання і розгляд звернень (пропозицій, скарг, заяв) до державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб;
- 4) вільне поширення інформації про діяльність громадських організацій, ідей і цілей, що не суперечать статті 2 цього Закону;
- 5) захист прав і законних інтересів, пов'язаних з реалізацією права на свободу об'єднання.

2. Втручання у відносини, які відповідно до закону, статуту громадської організації віднесені до її внутрішньої діяльності або виключної компетенції, не допускається.

Стаття 6. Засновники громадської організації

1. Засновниками громадської організації можуть бути:

- 1) громадяни України, іноземці та/або особи без громадянства, які мають повну цивільну дієздатність;
- 2) громадяни України, іноземці та/або особи без громадянства з неповною цивільною дієздатністю у випадках, встановлених законом;
- 3) юридичні особи України або інших держав.

2. Засновниками громадської організації не можуть бути:

- 1) органи державної влади України, органи місцевого самоврядування;
- 2) створені органами державної влади України, органами місцевого самоврядування установи або організації, що утримуються за кошти державного або місцевих бюджетів;
- 3) державні або комунальні підприємства;
- 4) громадські організації або інші юридичні особи, щодо яких прийнято рішення про припинення.

Стаття 7. Члени громадської організації

1. Членами громадських організацій можуть бути:

- 1) особи, указані в частині першій статті 6 цього Закону;
- 2) громадяни України, іноземці та/або особи без громадянства, що мають неповну цивільну дієздатність, якщо це не заборонено законом або установчими документами громадської організації;
- 3) малолітні особи у випадках, установлених законом.

2. Засновники вважаються членами громадської організації з моменту її утворення.

3. У випадках, встановлених законом та/або установчим документом, у діяльності громадської організації можуть брати участь асоційовані члени (почесні члени, кандидати у члени тощо), які не мають права ухвального голосу в органах громадської організації.

Стаття 8. Найменування громадської організації

1. Найменування громадської організації повинно складатися з двох частин – організаційно-правової форми та назви. Назва при написанні виділяється лапками.

2. Громадська організація поряд зі своїм повним найменуванням може використовувати скорочене найменування, вказане у її установчому документі.

3. Забороняється використання:

1) найменування або зареєстрованої в установленому порядку символіки громадської організації особами, які не є її членами, для цілей, не пов'язаних з діяльністю громадської організації;

2) найменування та символіки громадської організації що порушують вимоги статті 2 цього Закону або пропагують такі порушення;

3) назви громадської організації, яка тотожна назві іншої зареєстрованої громадської організації;

4) слова "всеукраїнський" чи похідних від нього у найменуванні та символіці громадської організації, яка не одержала або позбулася статусу "всеукраїнська" відповідно до статті 19 цього Закону.

Стаття 9. Рішення про утворення громадської організації

1. Рішенням про утворення громадської організації, якщо вона створюється зі статусом юридичної особи, вважається:

1) протокол установчих зборів засновників громадської організації або уповноважених ними осіб, що затверджують установчий документ громадської організації (її статут), обрання, (призначення, затвердження) виконавчого органу організації;

2) рішення уповноваженого органу іноземної неурядової (громадської) організації про призначення (затвердження) керівника осередку в Україні, а також про затвердження положення осередку (якщо воно передбачено).

2. Рішенням про утворення громадської організації, що створюється без статусу юридичної особи, вважається протокол, інше спільне письмове рішення засновників такої організації, яким визначається особа (особи), уповноважена діяти як представник громадської організації.

3. Підписи осіб, які приймають рішення про утворення громадської організації, не підлягають нотаріальному посвідченню.

Стаття 10. Статут громадської організації

1. Громадська організація, що створюється як юридична особа, діє на підставі власного статуту.

2. Статут громадської організації має містити:

1) найменування;

2) мету та/або завдання;

3) умови здійснення і припинення права участі в громадській організації;

4) порядок (умови) утворення і діяльності органів громадської організації, компетенцію та порядок прийняття ними рішень;

- 5) порядок використання коштів, майна громадської організації;
- 6) порядок внесення змін до статуту;
- 7) порядок припинення (реорганізації, ліквідації) громадської організації та прийняття рішень щодо її майна, пов'язаних з її реорганізацією або ліквідацією.

3. У статуті можуть бути передбачені інші положення, що стосуються особливостей створення і діяльності громадської організації, її осередків.

4. Осередки громадської організації або іноземної громадської організації, крім представництв, можуть діяти на підставі положень, затверджених уповноваженим органом громадської організації, чи іноземною громадською організацією.

Стаття 11. Легалізація громадської організації

1. Легалізація (офіційне визнання) громадських організацій у порядку, встановленому цим Законом, здійснюється з метою забезпечення умов для реалізації права на свободу об'єднання виключно на підставі заяви засновників або уповноважених ними представників.

2. Легалізація громадських організацій, утворених в Україні, може здійснюватися шляхом їх державної реєстрації або повідомлення про заснування.

3. Легалізація іноземних неурядових (громадських) організацій, зареєстрованих згідно з законодавством інших держав, здійснюється шляхом їх акредитації.

4. Легалізація громадських організацій здійснюється Міністерством юстиції України або його територіальними органами (далі – орган легалізації).

5. Міністерство юстиції України здійснює:

- 1) державну реєстрацію громадських організацій, що створюються зі статусом юридичних осіб і статуту яких передбачають утворення осередків на території інших держав;
- 2) акредитацію іноземних неурядових (громадських) організацій, зареєстрованих згідно з законодавством інших держав;
- 3) надання зареєстрованим громадським організаціям статусу "всеукраїнська" в порядку, встановленому цим Законом.

6. Територіальні органи Міністерства юстиції України за місцезнаходженням інших громадських організацій, крім зазначених у частині п'ятій цієї статті, здійснюють їх легалізацію шляхом державної реєстрації або повідомлення про заснування громадської організації без статусу юридичної особи.

7. Громадські організації, легалізовані шляхом державної реєстрації, мають статус юридичної особи. Юридичні особи, що стали засновниками (членами) громадських організацій зберігають свій статус юридичних осіб.

Стаття 12. Державна реєстрація громадської організації

1. Для державної реєстрації громадської організації засновники або уповноважена ними особа подає органу легалізації:

- 1) нотаріально посвідчену заяву на проведення державної реєстрації, яка містить відомості, встановлені законом про державну реєстрацію юридичних осіб;
- 2) два оригінальні примірники рішення (протоколи) про утворення громадської організації;
- 3) три оригінальні примірники статуту (підписи засновників або уповноваженої ними особи не підлягають нотаріальному посвідченню);

4) документ про сплату реєстраційного збору, крім випадків, коли громадська організація звільняється від сплати реєстраційного збору відповідно до законів України.

2. Документи для державної реєстрації громадської організації можуть подаватися заявником (заявниками) особисто, цінним листом або рекомендованим листом з описом вкладення.

3. Орган легалізації розглядає зазначені у частині першій цієї статті документи протягом п'ятнадцяти календарних днів з дати їх надходження. Орган легалізації письмово повідомляє заявника (заявників) про рішення про державну реєстрацію або про відмову у державній реєстрації громадської організації не пізніше наступного робочого дня з дати прийняття рішення.

4. Якщо у поданих для державної реєстрації громадської організації документах виявляться незначні порушення, які не містять ознак правопорушення і можуть бути виправлені заявником (заявниками), орган легалізації повідомляє про це заявника (заявників) не пізніше наступного робочого дня, з дати їх виявлення.

5. Один оригінальний примірник статуту та один оригінальний примірник рішення про утворення громадської організації повертається заявнику з відміткою органу легалізації разом із свідоцтвом про державну реєстрацію устанавленого зразка.

Стаття 13. Відмова у легалізації

1. Орган легалізації відмовляє у легалізації громадській організації за наявності підстав, передбачених статтею 2 або частиною третьою статті 8 цього Закону.

2. Орган легалізації відмовляє у державній реєстрації громадській організації за наявності підстав, передбачених частиною першої цієї статті або порушення вимог, указаних у частині другій статті 10 цього Закону.

3. Рішення органу легалізації про відмову у легалізації повинно містити обґрунтування наявності підстав для відмови, указаних у частинах першій або другій цієї статті. Це рішення може бути оскаржено у судовому порядку.

Стаття 14. Державна реєстрація змін до статутів громадської організації або об'єднання громадських організацій

1. Зміни до статуту громадської організації, легалізованої шляхом державної реєстрації, набирають чинності з моменту їх реєстрації органом легалізації.

2. Для проведення державної реєстрації змін до статуту громадська організація подає органу легалізації:

- 1) заяву на проведення державної реєстрації змін до статуту громадської організації;
- 2) два оригінальні примірники рішення про затвердження змін до статуту;
- 3) оригінальний примірник статуту з відміткою про державну реєстрацію;
- 4) три оригінальні примірники статуту в новій редакції.

Плата за проведення державної реєстрації змін до статуту громадської організації не стягується.

3. Один оригінальний примірник статуту у новій редакції та один оригінальний примірник рішення про затвердження змін до статуту повертається заявнику органом легалізації з відміткою про державну реєстрацію змін до статуту.

4. У випадку внесення змін до статуту громадської організації, які стосуються її найменування, орган легалізації забезпечує внесення відповідних змін до Облікового реєстру громадських організацій.

Стаття 15. Легалізація іноземних громадських організацій шляхом акредитації

1. Акредитація іноземної громадської організації здійснюється органом легалізації в порядку, встановленому цією статтею, якщо міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не передбачають інше.

2. Особа, яка має довіреність на вчинення дій від імені іноземної громадської організації в Україні, подає до органу легалізації такі документи:

- 1) письмову заяву на акредитацію іноземної неурядової (громадської) організації;
- 2) копію рішення уповноваженого органу іноземної неурядової (громадської) організації про утворення осередку як відокремленого підрозділу на території України;
- 3) копію документа, що підтверджує статус юридичної особи в іноземній державі;
- 4) копію установчих документів іноземної неурядової (громадської) організації;
- 5) копію довіреності особи, яка подає заяву;
- 6) копію довіреності особи, яка призначена, обрана чи затверджена керівником осередку (якщо це інша особа, ніж заявник);
- 7) три примірники положення про відокремлений підрозділ (крім представництв).

3. Документи, вказані у пунктах 2-6 частини другої цієї статті, легалізуються в установленому порядку і подаються разом із нотаріально посвідченими перекладами державною мовою.

4. Орган легалізації розглядає заяву про акредитацію протягом 30 календарних днів. Рішення про акредитацію або про відмову в акредитації іноземної неурядової (громадської) організації повідомляється заявнику письмово не пізніше трьох днів, наступних за останньою датою строку розгляду заяви.

5. Свідоцтво про акредитацію за формою, установлену органом легалізації, надається керівнику осередку іноземної неурядової (громадської) організації.

Стаття 16. Легалізація громадських організацій шляхом повідомлення про заснування

1. Громадські організації, крім вказаних у частині п'ятій статті 11 цього Закону, можуть легалізувати своє заснування шляхом письмового повідомлення органу легалізації.

2. Засновники або уповноважена ними особа подають письмове повідомлення про заснування громадської організації до органу легалізації за місцем проживання (місцезнаходженням) будь-якого з засновників громадської організації.

3. Письмове повідомлення відповідно має містити: найменування; мету; дату утворення; імена (найменування), місця проживання або місцезнаходження засновників; ідентифікаційні коди засновників; імена та ідентифікаційні коди осіб, уповноважених на вчинення юридичних дій від імені громадської організації, легалізованої шляхом повідомлення.

4. Орган легалізації має надіслати за вказаною у повідомленні адресою письмове рішення про відмову у легалізації, якщо зазначені у повідомленні про заснування відомості не відповідають вимогам статті 2 або частини третьої статті 8 цього Закону.

5. Якщо орган легалізації не надіслав заявнику (заявникам) письмове рішення про відмову в легалізації громадської організації протягом 15 календарних днів з дня отримання ним повідомлення про заснування, громадська організація вважається легалізованою.
6. Орган легалізації передає інформацію про легалізацію шляхом повідомлення про заснування громадських організацій до Облікового реєстру громадських організацій (далі — Обліковий реєстр).
7. Громадська організація, легалізована шляхом повідомлення про заснування, може у будь-який час звернутися до органу легалізації за своїм місцезнаходженням для проведення її державної реєстрації.

Стаття 17. Обліковий реєстр громадських організацій

1. Порядок ведення Облікового реєстру громадських організацій визначає Міністерство юстиції України.
2. Міністерство юстиції України затверджує зразки свідоцтв про легалізацію громадських організацій і форми Облікового реєстру громадських організацій.
3. Органи легалізації вносять до Єдиного державного реєстру відомості про їх державну реєстрацію у порядку, встановленому законом про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Стаття 18. Порядок надання статусу "всеукраїнська" та позбавлення такого статусу

1. Громадська організація, легалізована шляхом державної реєстрації, може звернутися до Міністерства юстиції України з заявою про надання цій організації статусу "всеукраїнська".
2. Для отримання статусу "всеукраїнська" громадська організація подає до Міністерства юстиції України:
 - 1) письмову заяву про надання статусу "всеукраїнська";
 - 2) відомості про осередки громадської організації у більшості областей України.Плата за надання статусу "всеукраїнська" не стягується.
3. Відомості про осередки можуть підтверджувати:
 - 1) копії довіреностей на виконання юридичних дій від імені громадської організації керівниками осередків;
 - 2) витяги з Єдиного державного реєстру про відокремлені підрозділи громадської організації без статусу юридичної особи; або копії свідоцтв про державну реєстрацію та установчих документів юридичних осіб, які мають статус осередків громадської організації.
4. Заява та відомості розглядаються у Міністерстві юстиції України протягом п'ятнадцяти днів з дати їх надходження. Рішення про надання статусу "всеукраїнська" повідомляється громадській організації письмово не пізніше наступного робочого дня від дати його прийняття.
5. Після внесення відомостей про надання статусу в Обліковий реєстр на підставі рішення Міністерства юстиції України громадська організація має право вказувати статус "всеукраїнська" у своєму найменуванні без внесення змін до статуту.
6. Позбавлення громадської організації статусу "всеукраїнська" відбувається на підставі:
 - 1) письмової заяви громадської організації до Міністерства юстиції України;

2) рішення Міністерства юстиції про встановлення недостовірності поданих громадською організацією відомостей про наявність осередків, які не були виправлені протягом 30 днів після письмового попередження.

7. Надання або позбавлення громадської організації статусу "всеукраїнська" не потребує внесення змін до статуту або перереєстрації цієї громадської організації.

Стаття 19. Припинення громадської організації

1. Припинення громадської організації може бути проведено шляхом її реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення на установу) або ліквідації (саморозпуску, примусового розпуску).

2. Реорганізація громадської організації, легалізованої шляхом державної реєстрації, здійснюється відповідно до закону та її статуту.

3. Громадська організація не може бути реорганізована у юридичну особу, метою якої є одержання прибутку.

4. Ліквідація громадської організації здійснюється на підставі рішення органів, уповноважених на це її установчим документом, або на підставі рішення суду.

5. Якщо громадська організація, легалізована шляхом державної реєстрації, припинена за рішенням суду або якщо органи, що прийняли рішення про припинення такої громадської організації, не визначили принаймні однієї іншої громадської організації з подібними статутними цілями, якій мають бути передані активи громадської організації, що припиняється, ці активи після задоволення вимог її кредиторів зараховуються в доход бюджету.

Стаття 20. Права громадської організації

1. Для досягнення своїх цілей і завдань громадська організація має право:

1) представляти і захищати права та законні інтереси осіб, відповідно до цілей і завдань організації, з дотриманням вимог законодавства;

2) проводити публічні заходи (збори, мітинги, демонстрації тощо);

3) ідейно, організаційно та матеріально підтримувати інші громадські (неурядові) організації;

4) одержувати від органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації цілей і завдань організації та вносити пропозиції до органів державної влади;

5) розповсюджувати інформацію і пропагувати ідеї та цілі, досягнення яких прагне організація;

2. Громадська організація, легалізована шляхом державної реєстрації або акредитації, має також право:

1) від свого імені виступати учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові та особисті немайнові права;

2) засновувати засоби масової інформації, інші підприємства, установи (заклади) та організації;

3) здійснювати господарську діяльність для досягнення цілей і завдань громадської організації;

4) здійснювати благодійну діяльність.

3. Легалізовані громадські організації користуються іншими правами, передбаченими законодавством України.

Стаття 21. Відповідальність за порушення законодавства

1. Особи, які порушують законодавство про громадські організації, несуть відповідальність, передбачену законодавством.
2. Орган легалізації може здійснювати контроль щодо процедури прийняття рішення органами громадської організації на підставі письмової заяви члена такої організації. Підставою для відмови у прийнятті заяви є закінчення шестимісячного строку з дня, коли член громадської організації дізнався або мав дізнатися про порушення своїх прав внаслідок такого рішення.
3. В разі встановлення факту порушення прав члена організації, указанного в заяві, орган легалізації має право обов'язкові для виконання рішення про:
 - 1) скасування рішення або припинення дій органу громадської організації, що порушують права заявника;
 - 2) офіційне спростування рішення або відомостей, поширених на підставі такого рішення, що порушують права заявника.
4. За порушення цього Закону до громадської організації можуть бути застосовані такі стягнення:
 - 1) штраф;
 - 2) примусовий розпуск (ліквідація).

Стаття 22. Штраф

1. За поданням органу легалізації на громадську організацію може бути накладено штраф в судовому порядку за порушення вимог, передбачених частиною третьою статті 8 та частиною третьою статті 21 цього Закону.

Стаття 23. Примусовий розпуск (ліквідація)

1. Рішення про примусовий розпуск (ліквідацію) громадської організації або осередків іноземної неурядової (громадської) організації на території України приймає суд за поданням органу легалізації.
2. Орган легалізації може підготувати таке подання у разі:
 - 1) вчинення дій, передбачених статтею 2 цього Закону;
 - 2) продовження протиправної діяльності після накладення штрафу, передбаченого цим Законом.
3. Суд одночасно вирішує питання про припинення осередків та засобів масової інформації громадської організації, яка ліквідується шляхом примусового розпуску.
4. Протягом п'ятнадцяти днів після набрання рішенням суду про примусовий розпуск (ліквідацію) громадської організації законної сили, орган легалізації вносить відповідні відомості в Обліковий реєстр громадських організацій та Єдиний державний реєстр.

Стаття 24. Міжнародні зв'язки

1. Громадські організації, зареєстровані в Україні, відповідно до своїх установчих документів можуть бути засновниками та/або членами іноземних або міжнародних громадських (неурядових) організацій та їх об'єднань, підтримувати прямі міжнародні контакти і зв'язки, укладати відповідні угоди, а також брати участь у здійсненні заходів, що не суперечать законодавству України та статутним цілям громадських організацій.

II. Прикінцеві та перехідні положення

1. Закон набирає чинності з дня його опублікування.
2. Кабінету Міністрів України протягом шести місяців від набрання чинності цим Законом:
 - 1) підготувати і подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо приведення інших законів у відповідність з цим Законом;
 - 2) відповідно до своєї компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;
 - 3) привести свої нормативно-правові акти у відповідність до цього Закону;
 - 4) забезпечити перегляд і скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.
3. До приведення у відповідність з цим Законом інші нормативно-правові акти про громадські організації та установчі документи громадських організацій, легалізованих до набрання чинності цим Законом, застосовуються в частині, що не суперечать цьому Закону.
4. Громадські організації, які зареєстровані до набрання чинності цим Законом і найменування чи установчі документи яких суперечать нормам цього Закону, протягом одного року від дати набрання чинності цим Законом повинні внести необхідні зміни до них. Ця вимога не поширюється на осередки громадських організацій.
5. Об'єднання громадян, яким було надано статус "всеукраїнська" відповідно до Закону України "Про об'єднання громадян", не зобов'язані підтверджувати свій статус.

Довідка щодо міжнародної практики формулювання назви та предмету регулювання законів про громадські (неурядові) організації

Підготовлена на підставі неофіційних перекладів таких законів:

- I. Закон "Про свободу об'єднання" (Угорщина, 23.01.1989 р.)
- II. Закон "Про організації громадянського суспільства" (Бразилія, 23.03.1999 р.)
- III. Закон "Про громадські організації та фонди" (Македонія, 25.06.1998 р.)
- IV. Закон "Про право на об'єднання" (Словаччина, 27.03.1990 р.)
- V. Закон "Про асоціації" (Польща, 07.04.1989 р.)
- VI. Закон "Про асоціації" (Литва, 14.03.1996 р.)
- VII. Закон "Про громадські організації та їхні об'єднання" (Латвія, 15.12.1992 р.)
- VIII. Закон "Про асоціації" (Хорватія, 26.06.1997 р.)
- IX. Закон "Про неприбуткові юридичні особи" (Болгарія, 06.10.2000 р.)
- X. Закон "Про громадські об'єднання" (Білорусь, 04.10.1994 р.)
- XI. Закон "Про громадські об'єднання" (Російська Федерація, 19.05.1995 р.)
- XII. Закон "Про соціальні організації та об'єднання громадян" (Сербія, 27.07.1990 р.)
- XIII. Закон "Про об'єднання громадян" (Чехія, в редакції 1993 р.)
- XIV. Закон "Про філантропію, асоціації та фонди" (Франція, 01.08.2003 р.)
- XV. Закон "Про здійснення права на об'єднання" (ФРН, 05.08.1964 р.)
- XVI. Закон "Про юридичні особи (асоціації та фонди)" (Румунія, в редакції 2005 р.)
- XVII. Закон "Про неприбуткові організації" (Південно-Африканська Республіка, 03.12.1997 р.)

(джерело: <http://www.usig.org/countryinfo>)

Треба зазначити, що в таких країнах, як Канада, Мексика, Великобританія, Австралія, Японія на національному рівні діють тільки закони про фонди чи благодійні організації, а громадські організації діють на підставі цивільних кодексів або загальних законів про компанії (товариства).

Основні висновки щодо предмету регулювання вказаних вище законів:

1. Закони регулюють, як правило, умови реалізації права на свободу об'єднання та створення і діяльності громадських організацій як об'єднань осіб. Створення і діяльність благодійних та інших неприбуткових фондів регулюється переважно окремими законами.
2. Закони не обмежують статутні цілі та діяльність організацій, що не порушують норм конституцій і кримінального права, а також не призводять до створення воєнізованих формувань.
3. Закони гарантують право організацій здійснювати господарську діяльність, що не призводять до розподілу прибутку між учасниками.
4. Закони не регулюють відносини, пов'язані зі створенням та діяльністю таких організацій:
 - 4.1. товариства і фонди, що мають на меті одержання та розподіл прибутку
 - 4.2. професійні спілки та організації професійного самоврядування
 - 4.3. релігійні організації
 - 4.4. політичні партії та інші організації, що беруть пряму участь в виборах
 - 4.5. кооперативні організації
 - 4.6. приватні заклади, що надають платні послуги у сфері освіти, охорони здоров'я, культури тощо
 - 4.7. приватні організації, створені державними органами та іншими особами публічного права, а також на підставі міжнародних договорів

Довідка щодо міжнародної практики визнання права юридичних осіб бути засновниками та членами громадських (неурядових) організацій

Підготовлена за матеріалами: NPO legislation in Central and East Europe, ICNL, 2004.
([www.icnl.org/knowledge/pubs/ChinaConference/NPO Legislation Central Eastern Europe](http://www.icnl.org/knowledge/pubs/ChinaConference/NPO_Legislation_Central_Eastern_Europe))

КРАЇНА	ПРАВО БУТИ ЗАСНОВНИКАМИ ГРОМАДСЬКИХ (НЕУРЯДОВИХ) ОРГАНІЗАЦІЙ	ПРАВО БУТИ ЧЛЕНАМИ ГРОМАДСЬКИХ (НЕУРЯДОВИХ) ОРГАНІЗАЦІЙ	МІНІМАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ЗАСНОВНИКІВ ГРОМАДСЬКИХ (НЕУРЯДОВИХ) ОРГАНІЗАЦІЙ	МІНІМАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ЗАСНОВНИКІВ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДСЬКИХ (НЕУРЯДОВИХ) ОРГАНІЗАЦІЙ
Албанія	Так	Так	2	Окремо не визначено
Болгарія	Так	Так	3	Окремо не визначено
Боснія і Герцеговина	Так	Так	3	Окремо не визначено
Естонія	Так	Так	2	2
Латвія	Так	Так	2	2
Литва	Так	Так	3	2, можуть включати підприємства
Македонія	Ні	Ні	5	2, можуть включати і товариства, і фонди
Польща	Ні	Ні	3	3
Румунія	Так	Так	3	2
Сербія	Ні	Ні	10	Окремо не визначено
Словаччина	Ні	Так	3	2
Угорщина	Так	Так	10	2
Хорватія	Так	Так	3	2
Чехія	Ні	Так	3	2
Чорногорія	Так	Так	5	2

Отже, юридичні особи не можуть бути членами громадських організацій у трьох з 15 країн регіону Центральної та Східної Європи – Македонії, Польщі та Сербії, а в Чехії та Словаччині юридичні особи не можуть бути лише засновниками громадських організацій.

Процедури реєстрації громадських (неурядових) організацій і благодійних та інших неприбуткових фондів тривають від 10 до 30 днів; винятками є Румунія (три дні) і Македонія (60 днів).

Крім того, за винятком Чехії, Словаччини та Македонії закони указаних країн не вимагають мінімального капіталу для благодійних та інших неприбуткових фондів.

Про право юридичних осіб засновувати громадські організації та бути їх учасниками

*Микола Слюсаревський,
юридичний радник Центру комерційного права, к.ю.н.*

Відомо, що за дорученням Кабінету Міністрів України Міністерство юстиції веде роботу над законопроектом, спрямованим на удосконалення правового регулювання існування і діяльності громадських організацій, готує зміни до Закону "Про об'єднання громадян". У зв'язку з цим обговорюється можливість корегування концепції чинного закону, зокрема - питання про можливість надання юридичним особам, так само як і особам фізичним, права виступати засновниками громадських організацій та брати участь у їх діяльності. Чинна сьогодні ст.3 ЗУ "Про об'єднання громадян" обмежує (дискримінує) юридичні особи у праві бути засновниками (учасниками) громадських організацій.

Цією статтею ми хочемо підтримати ідею істотного оновлення законодавства України, що регулює статус та діяльність громадських організацій, висловитись за перетворення Закону "Про об'єднання громадян", наприклад, у Закон "Про об'єднання", а краще – у Закон "Про неурядові (громадські) організації". В межах оновленого закону можна було б позитивно вирішити не лише питання про право юридичних осіб створювати громадські організації і брати участь у їх діяльності, а і втілити інші напрацювання загальноєвропейської юридичної думки у царині свободи об'єднань, які на рівні Ради Європи знайшли відображення у "Фундаментальних принципах щодо статусу неурядових організацій в Європі", що були схвалені Комітетом Міністрів цієї організації 16 квітня 2003 року.

Не торкаючись тут широкого спектру питань, що потребують перегляду у ході законопроектної роботи з реформування законодавства України у галузі свободи об'єднань, висловимо деякі аргументи на користь усунення обмежень для юридичних осіб бути засновниками (учасниками, членами) громадських організацій, закріпленому у ст.3 Закону "Про об'єднання громадян".

Проте, перше ніж перейти до викладення вказаних аргументів, зазначимо, що обмеження юридичних осіб приватного права засновувати подібні ним організації, у тому числі громадські (брати участь у їх діяльності), є наслідком "традиції підозри і недовіри з боку держави до приватних союзів та установ", рецидивом патерналізму і "ревного ставлення держави до цілей і завдань діяльності приватних установ". Нормативний акт, яким український законодавець здійснив рішучу спробу відмовитись від традиції обмежувати юридичні особи приватного права у їх правоздатності, став Цивільний кодекс 2003 року.

І перший аргумент на користь скасування обмеження для юридичних осіб засновувати та бути учасником громадських організацій ми знаходимо у ч.1 ст.91 ЦК, яка максимально урівняла фізичних і юридичних осіб у їх правоздатності, обмеживши останніх лише у частині прав, що так би мовити, витікають з природних властивостей людини. У ній вказується: "Юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, які за своєю природою можуть належати лише людині".

На наш погляд, очевидним є те, що за своєю природою право виступати засновником та бути учасником юридичної особи не є притаманним лише людині (фізичній особі). Навряд чи хтось заперечуватиме проти наявності таких самих прав у юридичних осіб. Чинне законодавство України, наприклад, не обмежує юридичних осіб приватного права у праві засновувати та брати участь у інших юридичних особах, що мають підприємницькі цілі. Юридичні особи отримали такі права на зорі незалежності України у 1991 році, коли держава зрозуміла, що для її економічного розвитку необхідно забезпечити свободу створення підприємницьких структур і було прийнято Закон "Про підприємства в Україні" та Закон "Про господарські товариства". Якщо держава Україна не залишається на позиції підозри і недовіри до приватних союзів та установ, а насправді прагне розвитку громадянського суспільства, найважливішими суб'єктами якого є громадські (неурядові) організації, то вона не повинна

зберігати обмежень щодо здатності юридичних осіб приватного права створювати та бути учасниками інших юридичних осіб, що прагнуть досягнення непідприємницьких цілей.

Ще більш вагомим аргументом на користь скасування обмеження юридичних осіб у праві засновувати та бути учасником громадських організацій є суперечність його статті 36 Конституції України, яка передбачає, що: "Громадяни України мають право на свободу об'єднання у ... громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів ...". Наведену статтю Конституції не можна тлумачити вузько, в тому сенсі, що громадяни можуть здійснювати право на об'єднання лише одним шляхом, а саме, безпосередньо, як фізичні особи об'єднуючись в ту або іншу громадську організацію. Можливість реалізувати конституційне право на об'єднання повинно бути забезпечено громадянам і іншим шляхом - опосередкованим. Відомо, що юридична особа - це лише правова конструкція, через діяльність якої реалізується воля і дії тих фізичних осіб, які є людським субстратом юридичної особи. Тому свобода об'єднань повинна бути забезпечена громадянам і тоді, коли вони бажають вступати у відносини (об'єднуватись) опосередковано, тобто перебуваючи учасниками вже створеної організації, будучи її людським субстратом. Уявлення про те, що через діяльність юридичних осіб реалізуються права людей, конкретних громадян, давно сприйнято Європейським судом з прав людини. Завдяки цьому підходу поважна європейська судова установа приймає до свого розгляду заяви як фізичних так і юридичних осіб. Якби такого розуміння не було, Європейський суд з прав людини відмовляв би у прийнятті звернень від юридичних осіб.

Ще одним аргументом на користь перегляду положень ст.3 Закону "Про об'єднання громадян" та надання юридичним особам права засновувати громадські організації, а також бути їх учасниками, можуть слугувати положення "Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі" (скорочено "Фундаментальні принципи"). Підкреслимо, що вказаний документ схвалено Комітетом Міністрів Ради Європи, який є керівним і директивним органом цієї організації, а також колективним форумом, на якому обговорюються та формуються загальноєвропейські підходи до вирішення різноманітних проблем, що є актуальними для усіх країн Європи. (Нагадаємо, що Україна є учасницею Ради Європи з листопада 1995 року). Комітет Міністрів разом з Парламентською Асамблеєю Ради Європи "стоїть на сторожі" фундаментальних цінностей організації, контролює виконання державами-учасниками Ради Європи прийнятих на себе зобов'язань. "Фундаментальні принципи" за своєю суттю є офіційним визначенням ідей і принципів, згідно яких повинно формуватися національне законодавство країн-учасниць Ради Європи, що гарантує свободу об'єднань і мирних зібрань, регулює процедури виникнення, існування та припинення неурядових (громадських) організацій. Вони покладені в основу проекту рекомендацій, які Рада Європи готує з питань статусу неурядових організацій.

На відміну від ст.3 Закону України "Про об'єднання громадян" у пункті 15 "Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі" вказується: **"будь-яка особа, юридична або фізична, вітчизняна чи іноземна, або група таких осіб, не повинна обмежуватися у створенні НУО"**. А у пункті 21 зазначається: "Національне право не має невинновано обмежувати здатність будь-якої особи, фізичної чи юридичної, приєднуватись до НУО на основі членства. Здатність будь-кого приєднатися до певної НУО повинна бути визначена, насамперед, відповідно до її статутів, але не має перебувати під впливом будь-якої необґрунтованої дискримінації". У пояснювальному меморандумі до "Фундаментальних принципів" з приводу положень пункту 21 зазначено: "відправною точкою для будь-якого закону про НУО (тут розуміються національні закони країн-учасників Ради Європи) повинно бути **право будь-якої фізичної чи юридичної особи створити НУО** з правомірною неприбутковою метою".

У якості резюме зазначимо, що переконані у тому, що позиція нашого Закону, щодо обмеження права юридичних осіб виступати засновниками (учасниками) громадських організацій є хибною і має бути змінена.

ДОДАТКИ

Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі

*(Прийнято учасниками багатосторонньої зустрічі, організованої Радою Європи)
Страсбург, 5 липня 2002 року*

Учасники багатосторонніх зустрічей, що відбулися в Страсбурзі 19-20 листопада 2001 року, 20-22 березня 2002 року і 5 липня 2002 року,

Нагадуючи про статтю 11 Конвенції про захист прав людини і основних свобод, яка передбачає, що "кожний має право на свободу мирних зібрань та на свободу об'єднання з іншими",

Нагадуючи про Європейську Конвенцію N ETS 124 Про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій і про бажаність збільшення кількості її договірних сторін,

Враховуючи, що неурядові організації (далі НУО) роблять суттєвий внесок у розвиток, реалізацію і тривале виживання демократичних суспільств, особливо через сприяння громадській обізнаності і залучення громадян до участі у res publica, і той факт, що вони роблять однаково важливий внесок у культурне життя і соціальний добробут таких суспільств,

Враховуючи, що НУО роблять неоціненний внесок в досягнення цілей і принципів Хартії ООН і Статуту Ради Європи

Враховуючи, що їх внесок зроблено через надзвичайно різноманітні форми діяльності, що можна розташувати від дій як засобу зв'язку між різними сегментами суспільства і державними органами, через обстоювання змін у праві і державній політиці, надання допомоги тим, хто її потребує, розробку технічних і професійних стандартів, моніторинг відповідності існуючих зобов'язань за національним і міжнародним правом, і до надання засобів особистісної реалізації і відстоювання, просування й захисту інтересів, що поділяються іншими,

Враховуючи, що існування багатьох НУО є проявом права їхніх членів на свободу об'єднання і прихильності країни їхнього розташування принципам демократичного плюралізму,

Визнаючи, що дії НУО тягнуть за собою як обов'язки так і права,

Прийняли ці Фундаментальні принципи щодо статусу НУО в Європі.

Визнаючи, що дії НУО тягнуть за собою як обов'язки так і права,

Прийняли ці Фундаментальні принципи щодо статусу НУО в Європі.

Прийняли ці Фундаментальні принципи щодо статусу НУО в Європі.

Визначення

1. НУО є, по суті, добровільними самоврядними організаціями і саме тому не підлягають управлінню з боку органів державної влади.

Терміни, якими їх звичайно описують у національному праві, можуть варіювати, однак вони охоплюють асоціації, благодійні заклади (charities), фонди (foundations, funds), некомерційні корпорації, товариства і довірчу власність в управлінні (trusts). Вони не включають організації, що діють як політичні партії.

2. НУО охоплюють організації, створені окремими особами (фізичними і юридичними) і групами таких осіб. Вони за своїм складом і сферою діяльності можуть бути національними або міжнародними.

3. НУО, звичайно, але не обов'язково, є членськими організаціями.

4. НУО не мають за первинну мету одержання прибутку. Вони не розподіляють прибутки, що є результатом їхніх дій серед їхніх членів чи засновників, але використовують їх для досягнення своїх цілей.

5. НУО можуть бути або неформальними організаціями, або організаціями, що мають правосуб'єктність. Відповідно до національного права вони можуть мати різні статуси для того, щоб відображати відмінності у фінансових чи інших перевагах, які їм надаються на додаток до правосуб'єктності.

Основні принципи

6. НУО виникають внаслідок ініціативи індивідуумів чи груп осіб. Саме тому національна юридична і податкова структура, що застосовується до них, має дозволяти і заохочувати цю ініціативу.

7. Усі НУО мають право на свободу вираження поглядів.

8. НУО з правосуб'єктністю повинні мати ті самі можливості, які загалом має решта юридичних осіб, підлягати тим самим адміністративним, цивільним і кримінальним зобов'язанням і санкціям, які взагалі застосовні до них.

9. Будь-яка дія чи бездіяльність урядового органу, що впливає на НУО, повинна підлягати адміністративному перегляду і бути відкритою до оскарження у незалежному і неупередженому суді з повною юрисдикцією.

Цілі

10. НУО має право переслідувати свої цілі за умови, що як цілі, так і засоби, що використовуються, є законними. Вони можуть, наприклад, включати дослідження, освіту і захист із проблем, з яких ведуться суспільні дебати, незалежно від того, чи зайнята позиція відповідає заявленій урядовій політиці.

11. НУО також може бути створена з метою внесення змін у праві.

12. НУО, що підтримує окремого кандидата чи партію на виборах, повинна бути прозорою у проголошенні своїх мотивів.

Будь-яка така підтримка повинна також підлягати законодавству щодо фінансування політичних партій. Причетність до політичної діяльності може відповідно розглядатися у будь-якому рішенні щодо надання їй фінансових чи інших пільг на додаток до правосуб'єктності.

13. НУО з правосуб'єктністю може брати участь у будь-яких законних економічних, ділових чи комерційних діях для того, щоб підтримувати неприбуткову діяльність без необхідності будь-якого спеціального дозволу, але завжди підлягати будь-яким ліцензійним чи регулюючим вимогам, що застосовуються до вказаних дій.

14. НУО можуть досягати своїх цілей шляхом членства в федераціях і конфедераціях НУО.

Заснування

15. Будь-яка особа, юридична або фізична, вітчизняна чи іноземна, або група таких осіб, не повинна обмежуватися у створенні НУО.

16. Дві чи більше особи повинні мати змогу створити НУО на основі членства. Більша кількість може вимагатися в разі набуття правосуб'єктності, але ця кількість не повинна встановлюватися на рівні, що перешкоджає такому створенню.

17. Будь-яка особа повинна мати змогу створити НУО шляхом дарун-ку чи залишення спадщини, нормальним наслідком чого є створення фонду (foundation, fund) чи довірчої власності в управлінні (trust).

Зміст статутів

18. Кожна НУО з правосуб'єктністю повинна мати статут. Під "статутами" НУО розуміється установчий акт чи акт об'єднання, а там де вони є предметом окремого документа - власне, статuti НУО.

Ці статuti взагалі визначають: назву; мету; повноваження; найвищий орган управління; частоту засідань цього органу; процедуру, відповідно до якої такі засідання повинні скликатися; спосіб, яким цей орган повинен схвалювати фінансові та інші звіти; свободу цього органу визначати адміністративну структуру організації; процедуру для зміни статуту і розпуску організації чи її злиття з іншою НУО.

19. У випадку НУО на основі членства найвищим органом управління є загальні збори членів. Згода цього органу, відповідно до процедури, встановленої відповідно до права і законів, має вимагатися для будь-якої зміни у статутах. Для інших НУО найвищим органом управління є той, який зазначено у статутах.

Членство

20. Членство в НУО, в тих випадках, в яких це можливо, повинно бути добровільним, і саме тому від жодної особи не має вимагатися приєднання до будь-якої НУО інакше, ніж у випадку організацій, створених відповідно до закону, для регулювання професійної діяльності в державах, що ставляться до них як до неурядових організацій.

21. Національне право не має невиправдано обмежувати здатність будь-якої особи, фізичної чи юридичної, приєднуватися до НУО на основі членства. Здатність будь-кого приєднатися до певної НУО повинна бути визначена, насамперед, відповідно до її статутів, але не має перебувати під впливом будь-якої необгрунтованої дискримінації.

22. Членів НУО має бути захищено від виключення всупереч статуту.

23. Особи, що належать до НУО, не повинні зазнавати будь-яких санкцій через їх членство. Але членство в НУО може бути несумісним з посадою особи чи її роботою.

Правосуб'єктність

24. У разі, коли НУО має Правосуб'єктність, вона повинна бути чітко відділена від тих з її членів чи її засновників, які саме тому не повинні, у принципі, бути особисто відповідальними за будь-які борги і зобов'язання, які НУО несла чи взяла на себе.

25. Правосуб'єктність НУО повинна припинятися тільки відповідно до добровільного акту її членів - чи, у випадку НУО не на основі членства, її керівництва - у випадку банкрутства, тривалої бездіяльності чи неправомірної поведінки. НУО, створена через злиття двох чи більше НУО, є правонаступником їхніх прав і обов'язків.

Набуття правосуб'єктності

26. У випадку, коли правосуб'єктність не є автоматичним наслідком створення НУО, норми, що регулюють набуття такої правосуб'єктності, повинні бути вироблені об'єктивно і не підлягати здійсненню дискреційних повноважень з боку відповідної влади.

27. Національні закони можуть позбавити осіб права створювати НУО з правосуб'єктністю з таких причин, як кримінальне обвинувачення чи банкрутство.

28. Норми щодо набуття правосуб'єктності повинні бути опубліковані разом з путівником по цьому процесу. Цей процес повинен бути легким для розуміння, недорогим і швидким. Зокрема, від НУО повинно вимагатися тільки подати статут і визначити її засновників, директорів, посадових осіб і юридичного представника, а також місце розташування її штаб-квартири. Від фонду чи довірчої власності в управлінні може вимагатися довести, що вони мають фінансові засоби для досягнення своїх цілей.

29. НУО на основі членства повинна намагатися отримати правосуб'єктність тільки після того, як рішення, що схвалює цей крок, буде прийняте на зборах, відвідати які були запрошені всі члени, і може вимагатися пред'явити доказ цього.

30. Будь-які виплати, що можуть бути встановлені для подання заяви про правосуб'єктність, не повинні встановлюватися на рівні, що перешкоджає заявам.

31. В правосуб'єктності може бути відмовлено лише в разі неподання всіх чітко передбачених документів, що вимагаються, використання назви, що явно вводить в оману чи належно не відрізняється від існуючої фізичної чи юридичної особи в зацікавленій країні, чи має в статуті цілі, що є ясно несумісними із законом.

32. Будь-яка оцінка прийнятності цілей НУО, коли вона намагається набути правосуб'єктність, має базуватися на добрій поінформованості і поважати ідею політичного плюралізму, а також не повинна керуватися упередженнями.

33. Орган, відповідальний за надання правосуб'єктності, не обов'язково повинен бути судом, але він, переважно, повинен бути незалежним від контролю з боку виконавчої гілки влади. Повинна бути забезпечена послідовність в ухваленні рішень, і всі рішення повинні підлягати оскарженню.

34. Згадуваний орган повинен мати достатню кількість відповідно кваліфікованого персоналу для виконання своїх функцій, і він повинен гарантувати, що для НУО, яка прагне отримати правосуб'єктність, доступне відповідне керівництво чи допомога.

35. Повинен бути передбачений термін для ухвалення рішення про надання чи відмову в отриманні правосуб'єктності. Усі рішення повинні бути повідомлені претенденту, і будь-яка відмова повинна включати причини, викладені у письмовій формі.
36. Рішення щодо права отримувати фінансові чи інші привілеї, що надаватимуться НУО, повинно виноситися окремо від набуття нею правосуб'єктності і переважно різними органами.
37. Без шкоди для застосовності статей, викладених у Європейській конвенції ETS N 124 про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій тими державами, що ратифікували цю конвенцію, від іноземних НУО може вимагатися одержати дозвіл на діяльність в країні свого розташування, але для цієї мети вони не повинні створювати нову окрему юридичну особу. Це не усуває вимоги створення нової окремої юридичної особи в тому випадку, коли НУО переміщається з однієї держави до іншої.
38. Дії НУО на міжнародному рівні повинні бути полегшені ратифікацією Європейської Конвенції ETS No. 124 про визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій.
39. Там, де набуття правосуб'єктності не є автоматичним наслідком створення НУО, бажано, щоб громадськість мала доступ до єдиного національного реєстру усіх НУО з такою правосуб'єктністю.
40. Від НУО, чії статuti дозволяють їй створювати чи уповноважувати підрозділи, для цієї мети не повинно вимагатися ніякого іншого дозволу.
41. Від НУО не мають вимагати періодичних поновлень її правосуб'єктності.
42. Зміни у статутах НУО з правосуб'єктністю повинні потребувати схвалення державним органом влади тільки в тому випадку, коли вони стосуються її назви чи її цілей. Таке схвалення повинно регулюватися тими ж процедурами, що і первинне набуття такої правосуб'єктності. Однак такі зміни не повинні тягти за собою вимогу до НУО зареєструватися як нова юридична особа.

Управління

43. У членських НУО, особи, відповідальні за керівництво нею, повинні обиратися чи призначатися зборами її членів, чи органом, якому за статутом делеговано цю задачу.
44. Керівництво НУО не на основі членства повинно бути визначено відповідно до їхніх статутів.
45. Органи управління і прийняття рішень НУО повинні відповідати їхнім статутам і закону, але НУО, тим не менше, є суверенними у визначенні засобів для досягнення їхніх цілей. Зокрема, призначення, обрання чи заміщення посадових осіб і прийняття чи виключення членів - це справа НУО, якої це стосується.
46. Структури управління і прийняття рішень мають враховувати різні інтереси членів, користувачів, осіб, що отримують пожертви, правлінь, наглядових органів, персоналу і засновників. Державні органи, що надають НУО фінансові та інші пільги, також мають законний інтерес у їхній діяльності.
47. Зміни у внутрішній структурі НУО чи правилах не повинні вимагати дозволу від державних органів. Не має бути жодного втручання зовні в управління неурядовими організаціями доти, позаяк не трапляються або є, як можна думати, неминучими порушення адміністративного, цивільного чи кримінального права, страхових зобов'язань, фінансових чи подібних норм. Це не усуває вимоги закону щодо особливого нагляду за фондами чи іншими установами.
48. НУО має дотримуватися усіх застосовних трудових стандартів і страхових зобов'язань щодо поводження зі своїм персоналом.
49. НУО не повинні підлягати будь-якому певному обмеженню на перебування іноземців в їх правлінні чи штаті.

Власність і збір коштів (fundraising)

50. НУО можуть просити і одержувати фінансування – готівкою чи у вигляді пожертви - з іншої країни, від багатосторонніх органів чи інсти-туційного чи індивідуального донора, що підлягає, за загальним правилом, діючим законам щодо іноземної валюти і митним законам.
51. НУО з правосуб'єктністю повинні мати доступ до банківського обслуговування.

52. НУО з правосуб'єктністю повинні бути здатними пред'явити позов про відшкодування збитків, завданих їхній власності.
53. Для того, щоб гарантувати належне управління своїми активами, НУО повинні переважно діяти за незалежною порадою при продажу чи придбанні будь-якої землі, приміщень чи інших основних активів.
54. Власність, набута НУО як така, що не підлягає оподаткуванню, не може застосовуватися для цілей, не звільнених від оподаткування.
55. Для одержання її активів у випадку ліквідації НУО може визна-чити спадкоємця, але тільки після того, як її борги Були погашені, і будь-які права донорів щодо повернення виплат були задоволені. Таким спадкоємцем повинна звичайно бути НУО із сумісними цілями, але в тому випадку, коли цілі, діяльність або засоби, використовувані НУО для досягнення цих цілей, визнані незаконними - спадкоємцем повинна бути держава. У попередньому випадку і у випадку, коли не призначено ніякого спадкоємця, власність повинна бути передана іншій НУО чи юридичній особі, яка найбільшою мірою відповідає її цілям або повинна використовуватися з цими ж цілями державою.
56. Фонди НУО можуть використовуватися для оплати персоналу. Всьому персоналу і добровольцям, що діють від імені НУО, можуть також бути відшкодовані розумні витрати, які вони через неї понесли.

Суспільна підтримка

57. Повинні бути ясні, об'єктивні стандарти для будь-якої прийнят-ності НУО щодо будь-якої форми суспільної підтримки, як-от готівки і звільнення від прибуткового та інших податків чи зборів на членські внески, кошти і товари, отримані від донорів чи урядових і міжнародних органів, доходи від інвестицій, орендну плату, гонорари, економічну діяльність і майнові угоди, а також як стимул для пожертв через відрахування з оподаткованого прибутку чи кредити.
58. При наданні такої підтримки може бути доречним розгляд характеру діяльності, що провадить НУО, і того, чи дійсно вона існує для вигоди її членів, чи для вигоди всього суспільства (чи його частини). Така підтримка може також залежати від наявності у НУО специфічного статусу, і бути пов'язана з певними вимогами щодо фінансового звітування і відкритості.
59. Суттєві зміни у статутах чи діях НУО можуть призвести до змін чи припинення суспільної підтримки.

Прозорість і підзвітність

60. НУО мають подавати щорічний звіт членам чи директорам щодо їх рахунків і діяльності. Також може вимагатися, щоб ці звіти були подані призначеному наглядовому органу у випадку, коли відповідним НУО надаються податкові привілеї чи інша суспільна підтримка.
61. НУО повинні подавати досить детальні звіти донорам, що вимагають їх, про використання зроблених пожертв для того, щоб продемонструвати виконання будь-яких умов, що додавалися до них.
62. Відповідні книги, звіти і дії НУО, можуть, коли це визначено законом чи відповідно до договору, підлягати інспекції контролюючим органом. Від НУО може також вимагатися оприлюднити, який відсоток їхніх фондів використовується для цілей фандрейзингу.
63. Усе звітування і інспектування підлягають обов'язку поважати пе-редбачену законом таємність донорів, осіб, що отримують допомогу і персоналу, як і право на захист легітимної ділової конфіденційності.
64. НУО мають проводити аудит їхніх рахунків установою чи особою, незалежною від їхнього керівництва.
65. Іноземні НУО повинні підлягати цьому звітуванню і вимогам відносно інспекції тільки щодо їхніх дій у приймаючій країні.

Нагляд

66. Щоб забезпечити права інших, включаючи її членів і членів інших неурядових організацій, НУО можуть підлягати регулюванню, але вони повинні користуватися перевагами презумпції, що будь-яка діяльність є законною за відсутності протилежних доказів.
67. НУО не підлягають будь-яким повноваженням на обшук їх приміщень і вилучення звідти документів та інших матеріалів без об'єктивних підстав для вжиття цих заходів і попереднього дозволу суду.
68. Адміністративний, цивільний і/чи кримінальний процес може бути належною дією, якщо є обгрунтовані підстави вважати, що НУО з правосуб'єктністю порушила вимоги до набуття такої правосуб'єктності.
69. НУО повинні взагалі бути здатними подавати звернення про припинення адміністративної акції, яка вимагає, щоб вони припинили певну діяльність. Відмова на звернення про припинення повинна бути предметом, що тягне судове оскарження.
70. У більшості випадків відповідною санкцією проти НУО є проста вимога внести зміни у її діяльність і/чи накладення адміністративного, цивільного чи кримінального покарання на неї чи на будь-яких прямо відповідальних осіб. Покарання мають ґрунтуватися на чинному законі і дотримуватися принципу пропорційності.
71. У виняткових обставинах і тільки з непереборними доказами діяльність НУО може призвести до її розпуску.

Відповідальність

72. Посадові особи, директори і персонал НУО з правосуб'єктністю не повинні, в принципі, бути особисто відповідальними за її борги, обов'язки і зобов'язання.
73. Посадові особи, директори і персонал НУО з правосуб'єктністю можуть нести відповідальність перед нею і третіми особами за неправомірну поведінку чи нехтування обов'язками.

Відносини з державними органами

74. Вхідження компетентної і відповідальної НУО до процесу формулювання державної політики збільшує дієвість законодавства і серйозність урядового прийняття рішень. Саме тому треба заохочувати НУО до участі в урядових і квазіурядових механізмах для діалогу, консультації та обміну, з метою пошуку шляхів вирішення потреб суспільства. Ця участь відмінна від ролі політичних партій і не заміняє її.
75. Така участь не повинна ні гарантувати, ні усувати урядові субсидії, контракти чи пожертви індивідуальним НУО чи їхнім групам.
76. Консультування не повинно розглядатися ані урядами, як засіб поглинання НУО через сприйняття урядових пріоритетів, ані НУО, як приманка для заперечення чи поставлення під загрозу їхніх (НУО) цілей і принципів.
77. Урядові органи можуть працювати з НУО для досягнення цілей державної політики, але не повинні намагатися заволодіти ними чи змусити їх працювати під своїм контролем.
78. З НУО повинні також консультуватися під час написання проектів первинного і вторинного законодавства, що зачіпає їхній статус, фінансування чи сфери діяльності.

Пояснювальний меморандум до Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій у Європі

Вступ

1. Свобода об'єднань, як проголошено в статті 11 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод, є правом, визнаним усіма державами-членами Ради Європи.
2. У більшості держав-членів ця свобода відображена в процвітаючому секторі добровольців; кількість об'єднань, зареєстрованих в цих країнах, оцінюється від 2 до 3 мільйонів¹, і ці дані не враховують неофіційних, незареєстрованих об'єднань, яких є багато в деяких країнах. Саме тому кількість неурядових організацій (надалі НУО) збільшується, і ця тенденція нерозривно пов'язана з ідеалом свободи і демократії, який надихає Раду Європи і її держави-члени.
3. Однак свобода об'єднань ефективна тільки в тому випадку, коли вона йде плече до плеча із законодавчими заходами, що полегшують її здійснення, і повагою цінності внеску НУО у суспільство. Хоча їм можна сприяти, приймаючи сприятливе законодавство, розуміння і повага до внеску НУО розвиватиметься тільки в тому випадку, коли самі НУО почнуть поводитися відповідально, ефективно і етично.
4. Саме з цих причин і були написані Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій у Європі. Мета полягає не в тому, щоб запропонувати модельне законодавство щодо НУО, але в тому, щоб рекомендувати виконання низки принципів, що повинні формувати відповідне законодавство і практику в демократичному суспільстві, базованому на верховенстві права.
5. Європейська конвенція щодо визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій² (NETS124) діє на НУО, що вже мають правосуб'єктність у державі-осідку їх штаб-квартири, і бажають, щоб їх правосуб'єктність визнали інші держави, у яких вони мають намір діяти. З іншого боку, Фундаментальні принципи прагнуть просувати законодавство, що допомагає створенню НУО, і які, між іншим, встановлюють механізм для набуття правосуб'єктності в державі, з якої НУО походить, позаяк праця НУО є суто національною чи також міжнародною. Національне право має забезпечити НУО гнучкими юридичними рамками, дозволяючи їм дотримуватися рекомендацій, що містять Фундаментальні принципи. Усе законодавство щодо НУО має розроблятися в консультації з представниками сектора НУО.

Підгрунття

6. Фундаментальні принципи щодо статусу неурядових організацій в Європі - результат дискусій започаткованих ще 1996 року. Вони почалися з низки багатосторонніх зустрічей і регіональних конференцій, проведених з 1996 по 1998 роки³, результатом чого стало прийняття "Керівних принципів сприяння розвитку і зміцнення НУО в Європі", закріпивши висновки багатосторонньої зустрічі щодо юридичного статусу неурядових організацій і їх ролі в плюралістичній демократії. Саме ці керівні принципи заклали основу Фундаментальних принципів.
 - Багатосторонній семінар щодо застосування Конвенції ETS N 124, Страсбург, 9-10 лютого 1998 року.
 - Зустріч щодо правового статусу НУО і їхньої ролі в плюралістичній демократії, Страсбург, 23 - 25 березня 1998 року.
 - Регіональна конференція щодо правового статусу НУО, Київ, 9-10 вересня 1998 року, за участі України, Молдови і Російської Федерації.
 - Регіональна конференція для кавказьких країн щодо правового статусу НУО, Страсбург, 10 - 11 грудня 1998 року.
7. Експерт, професор Джеремі МакБрайд, уповноважений підготувати попередній проект Фундаментальних принципів щодо статусу НУО в Європі. Цей проект тексту обговорено на

¹ Відповідно до "Guide de la liberte associative dans le monde" edited by Michel Doucin, Paris, 2000.

² На 5 липня 2002 року до держав-учасниць Конвенції ETS No 124 належали: Австрія, Бельгія, Греція, Македонія, Об'єднане Королівство, Португалія, Словенія, Франція і Швейцарія.

³ Багатостороння зустріч асоціацій і фондів, Страсбург, 27 - 29 листопада 1996 року.

двох відкритих зустрічах до-говірних сторін Європейської конвенції щодо визнання правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій, що відбулися в Страсбурзі 19-20 листопада 2001 року, 20-22 березня 2002 року і 5 липня 2002 р.

Фундаментальні принципи щодо статусу НУО в Європі

Преамбула

8. Преамбула Фундаментальних принципів щодо статусу неурядових організацій в Європі підкреслює важливість і цінність внеску НУО в демократичне суспільство, що було зроблено в так різних сферах, як утвердження прав людини, захист довкілля, спорт, охорона здоров'я і захист інтересів різних секторів співтовариства. Текст наголошує на особливій ролі НУО у зростанні громадської обізнаності і освіти для демократії, в той же час вказуючи, що ці цілі, хоча і є основними в суспільстві, що твердо дотримується цінностей демократії і верховенства права, - але не є єдиними цілями, які досягаються НУО. Відрізняється також характер діяльності НУО у різних областях.

9. Преамбула наголошує, що через надзвичайно різноманітні форми діяльності, яку провадять НУО і надання допомоги, НУО дають внесок у досягнення цілей і принципів, викладених у Статуті Ради Європи і Статуті Організації Об'єднаних Націй. А що стосується Ради Європи, цей внесок був зроблений через розмаїття засобів, на кшталт освіти, тренінгів, поширення стандартів Ради Європи, участь у експертних комітетах, і зокрема через консультативний статус, що близько 370 НУО набули в Раді Європи.

10. Держави-члени Ради Європи беруть на себе обов'язок сприяти верховенству права і захисту фундаментальних свобод, які є основою справжньої демократії і, особливо, свободи думки, вираження поглядів і об'єднань.

11. Закони, що надають НУО можливість набувати правосуб'єктність, відіграють життєво важливу роль у наданні ефективності свободі об'єднань, яка гарантується Європейською конвенцією з прав людини і охороняється відповідно до міжнародного і конституційного права. Крім того, свобода вираження поглядів, яку гарантує Європейська конвенцією з прав людини та охороняє міжнародне і конституційне право, є значущою тільки там, де вона набула чинності через закони, що дозволяють створення об'єднань. Ось чому преамбула стверджує, що життєвість громадянського суспільства в даній країні - гарна ознака прихильності тієї країни принципам демократичного плюралізму, і особливо свободі об'єднань.

12. Врешті-решт, преамбула вказує, що, за текстом, НУО мають не тільки права, але також і деякі обов'язки та відповідальність.

Визначення

13. Не існує загального визначення НУО в міжнародному праві, і цей термін охоплює надто широкий діапазон організацій в державах-членах. Треба посилатися на різну практику, якій слідує у кожній державі, надто щодо форми, яку НУО має прийняти, щоб отримати правосуб'єктність чи одержати різні види сприятливого ставлення. Деякі типи НУО, наприклад, довірча власність в управлінні, існують тільки в окремих державах. Сфера дії НУО також значно змінюється, оскільки вони є і маленькими місцевими організаціями тільки з декількома членами, наприклад, сільський шаховий клуб, і міжнародні об'єднання, знані в усьому світі, наприклад, деякі організації, задіяні в захисті і утвердженні прав людини.

14. Згадуючи ці НУО, текст надає приклади деяких форм, але список не є вичерпним. Список не включає профспілки і релігійні громади, але вони звичайно мають спеціальне місце серед НУО. В деяких країнах ці організації, чи деякі з них, охоплюються законодавством про об'єднання громадян, тоді як в інших вони охоплені окремими законами. Оскільки Конвенція ETS N 124 не виключає ці організації зі своєї сфери, учасники вирішили не робити жодних згадок про профспілки і релігійні громади у цих Фундаментальних принципах.

15. Політичні партії виключені з рамок Фундаментальних принципів, бо, відповідно до більшості національних законів, вони є предметом окремих положень, відмінних від тих, які загалом застосовні до НУО.

16. Профспілки, створені за законом, згідно з яким від членів професії вимагається належати до них з метою регулювання, також не включають у визначення НУО в Фундаментальних принципах. Але, як визнано у пар. 20, національний закон може ставитися до них як до неурядових організацій, і деякі аспекти їх діяльності можуть бути значною мірою такими, як і у тієї, що проводять добровільні організації, наприклад, комітет з прав людини при асоціації юристів.

17. Як відзначено в пар. 4 Фундаментальних принципів, головною характерною особливістю НУО є той факт, що отримання прибутку не є їх первинною метою. Спільним для всіх НУО є власне самоврядування, добровільний характер і той факт, що вони не розподіляють прибуток від їхньої діяльності між їхніми членами, а використовують їх для досягнення своїх цілей.

18. Крім цих загальних рис, найбільш часто згадуваною відмінністю, у випадку НУО, є різниця між об'єднаннями і фондами.

Як стверджується в пояснювальній доповіді щодо Конвенції ETS N 124, об'єднання (асоціація) означає "певну кількість осіб, об'єднаних разом з деякою спеціальною метою". Згідно з цим же джерелом, фонд - "визначена власність, присвячена даній меті".

19. Іншою важливою відмінністю є згадана у пар. 5 відмінність між неофіційними НУО, тобто тими, що не бажають набувати правосуб'єктності, і НУО з правосуб'єктністю. Як у випадку з більшістю національних законів, текст містить чимало положень, розрахованих суто на НУО з правосуб'єктністю. Але цей текст підтверджує принцип, що НУО може воліти провадити свою діяльність без набуття правосуб'єктності для цієї мети, і важливо, щоб національне право діяло подібним чином. Крім того, у деяких країнах відмінності між НУО з правосуб'єктністю і тих, які не мають правосуб'єктності, не існує, бо НУО автоматично набувають правосуб'єктності після їх створення. Тому до них застосовні не всі аспекти Фундаментальних принципів.

Основні принципи

20. Фундаментальні принципи викладають чотири основних принципи, що детально викладені у наступних розділах:

21. Добровільне створення: відправною точкою для будь-якого закону про НУО повинно бути право будь-якої фізичної чи юридичної особи створити НУО з правомірною неприбутковою метою створення. Це повинно бути актом свободної волі. Важливо, щоб національні закони про НУО, а також норми щодо їхнього оподаткування, дозволяли і заохочували такі ініціативи.

22. Право на свободу вираження поглядів: Цей принцип походить зі статті 10 Європейської конвенції з прав людини, яка передбачає, що "кожен має право на свободу вираження поглядів", і застосовується до НУО на рівній основі з іншими фізичними чи юридичними особами.

23. НУО з правосуб'єктністю повинні мати ті ж самі загальні права і зобов'язання, як і інші юридичні особи: мета цього принципу полягає в тому, щоб знову підтвердити, що НУО повинні підлягати звичайному національному праву, а не спеціальним правилам, хоча окреме законодавство може надавати їм додаткові права і засоби, які можуть бути вжиті для заохочення їхньої діяльності.

24. Судовий захист: У державі, керованій згідно з принципом верховенства права, суттєвим є той факт, що НУО повинні мати право, у такий спосіб як і інші юридичні особи, оскаржувати рішення, що впливають на них, у незалежному суді, який має повноваження, щоб розглядати всі аспекти їх законності, анулювати їх у разі необхідності і забезпечувати будь-яку подальшу допомогу, що може бути необхідна. Принцип, встановлений у попередньому параграфі залишається в силі, тобто будь-який акт чи рішення, що впливає на НУО, підлягає такому адміністративному і судовому нагляду, який узагалі діє щодо інших юридичних осіб. Не повинно бути ніякої потреби в спеціальних положеннях для цієї мети в законодавстві про НУО.

Цілі

25. Діапазон цілей, що можуть переслідуватися НУО, співставний з їх власним розмаїттям, і цілі, згадані у Фундаментальних принципах, є лише прикладами. Єдина вимога тут - відмінна від тієї, що НУО повинна бути некомерційним утворенням - є та, яку викладено у пар. 10: правомірність переслідуваних цілей і використовуваних засобів. Фундаментальні принципи ілюструють діапазон засобів, що могли б використовуватися, але він не є вичерпним.

26. Дві цілі особливо згадуються, а саме прагнення змін у праві і участь у політичних дебатах, бо обмеження на їх досягнення були предметом успішних позовів до Європейського суду з прав людини.

27. Економічна діяльність - окремий випадок, бо НУО фактично мають некомерційний характер, що відрізняє їх від комерційних підприємств. У зв'язку з цим текст установлює принцип, що НУО може провадити будь-яку економічну, ділову чи комерційну діяльність за умови, що будь-який прибуток використовується для фінансування досягнення цілей загального чи публічного інтересу, для яких НУО була заснована. Саме тому національне законодавство, що регулює діяльність НУО, повинно передбачати, що ніщо з їхніх надходжень чи чистого прибутку не повинно розподілятися, як таке, будь-якій особі, ким би вона не була. Таке законодавство може також приписувати особливу форму для здійснення економічної, ділової чи комерційної діяльності, наприклад, формування дочірньої організації. На ті НУО, які підпадають під це загальне обмеження, не повинно накладатися жодних вимог, відмінних від загальних правил, що регулюють економічну діяльність, про яку йде мова.

28. Фундаментальні принципи також встановлюють принцип, згідно з яким для досягнення своїх цілей НУО можуть приєднуватися чи не приєднуватися до федерацій і конфедерацій НУО. Такі федерації і конфедерації НУО відіграють вагомий роль, бо сприяють взаємозалежності серед НУО і дозволяють їм досягати ширшої аудиторії, так само як поширювати послуги і встановлювати загальні стандарти.

Заснування

29. Пар. 15 Фундаментальних принципів повторює і детально викладає принцип, вже згадуваний в розділі щодо основних принципів, згідно з яким будь-яка особа чи група осіб повинна мати змогу створювати НУО. В деяких державах зіштовхуються практично з двома видами обмежень: по-перше, щодо заснування іноземними громадянами, і, по-друге, щодо заснування юридичними особами.

Немає ніяких підстав для цих обмежень.

30. Питання про мінімальну кількість осіб, необхідних для створення НУО, було детально обговорене протягом travaux préparatoires, оскільки ця кількість варіює в національному праві.

У деяких державах достатньо однієї особи, тоді як в інших – закон встановлює вищий поріг, що може становити дві, три чи п'ять осіб, чи навіть більше. Наприкінці, учасники вирішили проводити розрізнення між неофіційними організаціями і тими, які бажають набути правосуб'єктності. У першому випадку двох осіб для створення НУО на основі членства повинно бути достатньо, тоді як для отримання правосуб'єктності може вимагатися більшої мінімальної кількості членів. У цьому випадку кількість не повинна бути настільки великою, щоб перешкоджати фактичному створенню.

31. Пар. 17 тексту стосується фондів і довірчої власності в управлінні, що є звичайними формами, яких набувають НУО, створені за допомогою пожертви чи спадку.

Зміст статутів

32. Що стосується їхньої організації і процесів ухвалення рішення, НУО, зокрема з правосуб'єктністю, необхідно враховувати потреби різних сторін: членів, користувачів, тих, хто отримує блага, їх вищих органів управління, їхнього персоналу, донорів, а, за деяких обставин, національних чи місцевих адміністративних органів влади. Саме тому вони повинні мати зрозумілі статuti, що визначають умови, в яких вони працюють, і які мають бути доступними для ознайомлення згаданими вище сторонами, з метою забезпечення юридичної певності. Пар. 18 тексту наводить кілька прикладів. Вони ілюструють тип інформації загальної корисності, які повинні містити статuti.

33. Підлягаючи загально діючим адміністративному, цивільному і кримінальному праву, умови, за яких НУО діє, як це викладено в їхніх статутах, є цілком питанням самої НУО в особі її членів. Рішення змінити статuti, отже, стосується найвищого органу управління НУО, у складі всіх його членів, щоб гарантувати, що запропоновані зміни користуються достатньою підтримкою серед членів.

Членство

34. Членство – надто важливе питання, бо пов'язане з концепціями відповідальності і право- і дієздатності. Розділ Фундаментальних принципів щодо цього предмету спершу відтворює фундаментальну вимогу, що членство НУО має бути добровільним, яка проте пом'якшена у випадку професійних організацій, до яких члени даної професії – як-от лікарі чи адвокати - повинні належати відповідно до чинних норм в країнах, що ставляться до них як до НУО.

35. Крім його добровільного характеру, членство керується двома важливими принципами: по-перше, будь-хто має змогу приєднатися до НУО, передбачену відповідно до закону, без того, щоб не зазнати незаконних обмежень; по-друге, питання, що стосуються членства - предмет розгляду статутів НУО.

36. Таким чином, статuti можуть передбачати обмеження, на кшталт обмеження на членство в клубі для громадян похилого віку особам, що не належать до цієї вікової групи. Крім того, у деяких випадках членство в НУО може бути несумісним з посадою чи роботою особи, надто якщо вона є державним службовцем. Може існувати, крім того, потреба передбачити обмеження, щоб захистити незахищених осіб, але будь-яке обмеження на здатність дітей приєднатися до НУО має брати до уваги, що свобода об'єднань гарантується для них статтею 11 Європейської конвенції з прав людини, так і статтею 15 Конвенції з прав дитини. Але дотримуючись цих положень, має бути законним в межах юрисдикції держави для будь-якої особи, чи то фізичної, чи то юридичної, національної чи іноземної, приєднатися до НУО.

37. У такий спосіб, як статuti НУО визначають здатність особи стати членом, саме статuti вирішують питання про виключення членів і визначають процедуру, якої потрібно дотриматися в цьому випадку.

Правосуб'єктність

38. Положення, що стосуються правосуб'єктності НУО - один з наріжних каменів їхнього статусу, оскільки вони дозволяють НУО мати свої власні права, окремо від їхніх членів чи засновників. Це дозволяє їм реалізувати елементарні громадянські права, на кшталт права ініціювати судовий процес, але також і діяти в практичних справах, важливих для їхньої діяльності, наприклад, оренда приміщення чи відкриття рахунка в банку. Важливо звернути увагу на те, що пар. 24 і 25 Фундаментальних принципів повинні розглядатися разом з пар. 72 і 73 про відповідальність.

39. Деякі з положень, що містяться у Фундаментальних принципах, виразно стосуються НУО з правосуб'єктністю. Але годі випускати з уваги той факт, що деякі НУО можуть цілком бажати переслідувати свої цілі без набуття для цього правосуб'єктності, і національне право повинно дозволяти їм цю можливість без презумпції обов'язковості правосуб'єктності для всіх НУО.

Набуття правосуб'єктності

40. Момент, у який НУО набуває правосуб'єктність, змінюється залежно від конкретної держави: у деяких державах НУО автоматично набувають правосуб'єктності від моменту їх створення, і цей розділ в такому випадку не застосовується. У більшості держав набуття правосуб'єктності керується нормами і певною процедурою.

Текст передбачає, що вони повинні мати об'єктивні підстави, і їхнє застосування не повинно тягти свавільного поводження щодо НУО.

41. Хоча момент набуття правосуб'єктності змінюється від однієї держави до іншої, це правило не застосовується до її припинення, оскільки норма встановлює, що Правосуб'єктність НУО закінчується з її розпуском - добровільним чи недобровільним - у випадку банкрутства, тривалої бездіяльності - що може бути результатом недостатнього членства - чи як виняткова санкція. Вона також припиняється зі злиттям двох чи більше НУО; нова юридична особа - в результаті - набуває прав і зобов'язань НУО, що злилися.

42. Цей розділ Фундаментальних принципів, що стосується набуття правосуб'єктності, встановлює деякі основні принципи, яким повинна відповідати ця процедура - в деяких державах вона згадується як процедура реєстрації - там, де ця правосуб'єктність автоматично не набувається внаслідок створення згадуваної НУО.

- Базовою логікою є те, що процедура має бути якомога проста і невимоглива, і не має спричиняти здійснення розсуду.
43. З цієї причини застосовувані правила повинні бути зрозумілими і легко доступними для НУО, що має місце не в усіх державах. Одним з засобів гарантування такої досяжності є публікація відповідним органом влади пояснювального путівника по процедурі. Це може бути неможливим в усіх державах з бюджетних причин, але в будь-якому випадку орган реєстрації має забезпечити НУО всією інформацією і допомогою, яку вони можуть потребувати.
44. Є цілком законним для держав зробити набуття правосуб'єктності НУО залежним від надання певної інформації і документів. Намагаючись гарантувати юридичну впевненість, ця інформація повинна, насамперед, уможливлювати відповіді на запити третіх осіб щодо ідентичності НУО, адреси і структури управління.
- Будь-яка особа, що має ділові відносини з НУО, як-от у випадку продажу власності чи найму на роботу, матиме змогу встановити, чи ця організація визнана як юридична особа. Подібним чином, для власного захисту, приватні особи повинні мати змогу перевірити, що організація, яка представляє себе як НУО і звертається за їхньою підтримкою, фактично є такою, як від неї і вимагається.
45. Процедура реєстрації не має надавати державам змогу запитувати інформацію, на яку вони не мають жодного права. Останнє, загалом, включатиме ідентичність донорів чи фінансові обставини НУО, але може існувати потреба вимагати розкриття тих обставин, згідно з якими створено такі організації як фонди. Процедура не повинна також надавати державі виправдання за дискримінацію НУО щодо того, чи вважаються їхні цілі чи члени "прийнятними", позаяк законними є цілі і використовувані засоби.
46. Держава може призначити плату на покриття вартості обробки заяв, але плата не повинна встановлюватися в розмірі, який би переконував відмовитися від подання заяви.
47. Текст установлює принцип, що орган влади, який приймає рішення щодо заяви про правосуб'єктність, має бути окремим від органу, що надає будь-яку форму суспільної підтримки. За загальним правилом, правосуб'єктність надає адміністративний орган, але в деяких країнах виконання цієї функції може бути покладено на суди.
48. З метою обмежити можливість здійснення розсуду з боку органів влади, що виносять рішення щодо заяви про правосуб'єктність, Фундаментальні принципи подають перелік підстав, за якими заяву НУО можна відхилити. Але перелік, викладений у пар. 31 Фундаментальних принципів, не є вичерпним. Держави можуть в законодавстві встановлювати додаткові підстави для відмови, хоча такі підстави повинні виходити із зрозумілих і об'єктивних міркувань. Відповідно до принципів, що керують прийняттям рішень адміністративними органами, також визначено, що повинен бути передбачений термін для прийняття рішення по заяві. Рішення повинно бути остаточним, і є не прийнятним, щоб правосуб'єктність, надана НУО, мала зазнавати періодичного перегляду. Але це не перешкоджає державам повторно вивчати питання про правосуб'єктність в разі істотних змін, внесених в статут чи діяльність НУО. Підстави для цього рішення повинні бути зазначені письмово, особливо у випадку відмови, щоб дозволити НУО подати апеляцію на нього у відповідний адміністративний орган і до суду. Відсутність рішення протягом передбаченого терміну повинно розглядатися або як відмова, або як надання правосуб'єктності.
49. У державах, що ратифікували Конвенцію ETS N124, правосуб'єктність і правоздатність, набуті НУО в країні-учасниці, де зареєстрована її штаб-квартира, мають визнаватися як належні, іншими, підлягаючи певним умовам. В інших державах від іноземних НУО може вимагатися одержання дозволу працювати в країні розташування.
50. Інформація, що надається НУО при звертанні про надання правосуб'єктності, звичайно зберігається у звіті в централізованому національному реєстрі, що, як стверджується в тексті, повинен бути доступним для громадськості. Однак це правило щодо централізації інформації не може бути загально застосовним, оскільки повинно бути враховано особливості федеральних держав, де реєстрацію може бути проведено на рівні суб'єктів федерації.
51. Норма, встановлена в пар. 42 Фундаментальних принципів призначена для того, щоб гарантувати, що статuti НУО можуть бути змінені за простою, прискореною процедурою. Схвалення повинно вимагатися тільки у випадку суттєвих питань, на кшталт назви чи цілей

НУО. Процедура звичайно не повинна спричиняти зобов'язання повторного створення організації в цілому, таким чином дозволяючи НУО розвиватися, підтримуючи деяку безперервність.

Управління

52. Що стосується їхньої організації і процесів прийняття рішень, НУО повинні враховувати потреби різних сторін, як внутрішньої, так і зовнішньої, як зазначено в пар. 46. Саме тому в інтересах всіх зацікавлених, щоб НУО мали зрозумілі статuti, оскільки це той документ, що визначає структуру організації й правила діяльності.

53. Статuti мають відповідати чинному законодавству, а також бажано, щоб вони були сумісні з будь-якими зобов'язаннями НУО.

54. Організація НУО і процеси прийняття рішень і визначення рівнів відповідальності і підзвітності повинні бути сумісними з їхніми статутами, але не повинні підлягати нагляду з боку жодної зовнішньої влади, окрім вимоги сумісності з законом, згаданої вище.

55. Це означає, що НУО незалежна у визначенні внутрішньої організації, яку бажає прийняти для досягнення своїх цілей, як визначено в статутах. Поки вона не порушує закон, зовнішні юридичні органи не повинні жодною мірою висловлюватися про ведення нею своїх внутрішніх справ. Виключення тут робиться для тих положень, які регулюють деякі типи НУО, що вимагають спеціального нагляду. Усі НУО повинні, однак, дотримуватися усіх відповідних законів, щодо праці і соціального забезпечення, і вони не мають ніяких виключень з будь-яких вимог щодо членства їх органів чи імміграційного права. Зокрема, іноземці в правлінні чи в штаті НУО підлягають законам країни розташування щодо їхнього в'їзду, перебування і виїзду.

Власність і збір коштів (фандрейзінг)

56. Можливість НУО просити про пожертви готівкою чи іншим подібним чином є фундаментальним принципом, додатком до їхнього некомерційного характеру діяльності. Такі внески, поряд з доходами від будь-якої економічної діяльності, є життєдайними коштами НУО, для фінансування переслідуваних нею цілей. Однак ця можливість для НУО щодо збирання фінансування - не є абсолютною і може підлягати регулюванню з метою захисту цільової аудиторії.

57. Донори можуть бути фізичними чи юридичними особами – компаніями чи установами - і можуть бути національними чи іноземними. Взагалі, іноземне і національне фінансування повинно підлягати тим самим правилам, особливо щодо можливих використань фондів і вимоги щодо звітування.

58. Положення пар. 51-55 мають на меті забезпечення активів НУО, що вони належним чином керуються.

59. Принцип, викладений у пар. 51 не має на увазі, що на банки покладено зобов'язання надати банківське обслуговування будь-якій НУО, що вимагає його. Підлягаючи принципу недискримінації, окремі банки вільні вибирати своїх клієнтів.

60. Закон повинен дозволяти НУО визначати у своїх статутах чи рішеннях інший сумісний орган для одержання її активів у випадку її розпуску, після виплати її боргів. Це принцип гарної практики, що повинна бути заохочена. У деяких випадках положення угод, особливо щодо головних донорів, можуть вимагати повернення фондів донору у випадку розпуску НУО. Спадкоємцем може також бути держава, особливо коли не існує ніякої сумісної організації або коли цілі НУО чи її дії були визнані незаконними. Однак, це положення не має стати фінансовим "золотим дном" для держави.

61. Пар. 56 викладає принцип, згідно з яким є цілком відповідним для НУО використовувати свої фонди для платні її персоналу і відшкодування їм і добровольцям витрат, понесених при діяльності на її користь, навіть якщо використовувані фонди отримано за допомогою суспільної підтримки.

Суспільна підтримка

62. НУО іноді можуть краще, ніж держава, відповідати на певні потреби суспільства, наприклад, у питаннях здоров'я і благодійності. У результаті держави часто вирішують надавати їм підтримку у формі прямих грантів чи режиму податкових пільг.

63. Право на суспільну підтримку має ґрунтуватися на зрозумілих, об'єктивних критеріях. Громадськість також має змогу встановити, які НУО одержали підтримку і на якій підставі. Органи влади повинні також мати змогу перевіряти, які організації, що прагнуть отримати підтримку чи режим податкових пільг, дійсно слугують некомерційній цілі діяльності, оскільки в деяких країнах податкові пільги надаються певним суб'єктам, застосовуючи до них статус НУО, тоді як більш відповідним для них було б заснування їх як комерційних компаній.

64. Як результат, більшість держав робить надання суспільної підтримки залежною від відповідності деяким критеріям і, насамперед, діяльності НУО відповідності цілі суспільного інтересу. У деяких державах це може спричинити визнання спеціального статусу як організації суспільного інтересу, що дозволяє НУО одержувати по-жертви і податкові пільги, при забезпеченні, втім, захисту третіх осіб.

65. Оскільки надання суспільної підтримки залежить, значною мірою, від цілей і дій НУО, нормальним є те, що будь-які важливі зміни у цих діях чи цілях можуть призвести до перегляду, зміни і навіть припинення суспільної підтримки.

Прозорість і підзвітність

66. Щодо її діяльності і фінансового становища, НУО підзвітна безлічі сторін, і, насамперед, своїм членам. Це хороша практика, коли вона повинна представити щорічну доповідь щодо своїх рахунків і діяльності щодо них. По-друге, від НУО, що мала суспільну підтримку чи режим податкових пільг, може очікуватися звіт перед спільнотою щодо використання наданих суспільних фондів. Нарешті, донори можуть передбачити в контракті, що від НУО вимагають повідомляти щодо використання індивідуальних пожертв.

67. Втім, вимоги про звітність мають регулюватися в межах інших зобов'язань щодо дотримання таємності і конфіденційності. Зокрема, бажання донора залишитися анонімним має поважатися. Дотримання таємності і конфіденційності, однак не є необмеженим. У виняткових випадках загальний інтерес може виправдати доступ органів влади до приватної чи конфіденційної інформації, як-от для боротьби з перемищенням грошей чорного ринку. Будь-який виняток з ділової конфіденційності чи з приватності і конфіденційності донорів, жертводавців і персоналу має дотримувати принципу необхідності і пропорційності.

68. Щоб гарантувати об'єктивність, Фундаментальні принципи встановлюють положення, за яким НУО має проводити аудит своїх рахунків за допомогою особи, незалежної від його керівництва, хоч ця людина може також бути членом НУО. Згідно з тенденцією щодо малих комерційних компаній, маленькі НУО можуть бути звільнені від обов'язку проведення аудиту їх рахунків незалежною особою.

Нагляд

69. Беручи до уваги, що попередній розділ стосувався контролю рахунків НУО і поведінки щодо цілей, визначених у їхніх статутах, цей розділ має справу з наглядом за відповідністю чинному цивільному, кримінальному і адміністративному праву.

70. Найкращими засобами гарантування етичної, відповідальної поведінки НУО є просування саморегулювання в цій галузі на національному і міжнародному рівнях. Відповідні НУО чимбільше відчують той факт, що успіх галузі залежить значною мірою від суспільної думки щодо їхньої ефективності й етики. Крім того, у деяких країнах кодекси поведінки часто створюються для того, щоб дозволити групам НУО у даному секторі гарантувати, що потреби сектора і виклики задовольняються і широко зрозумілі.

71. Держави, однак, мають законний інтерес у регулюванні НУО, щоб гарантувати дотримання прав третіх осіб, і він може, зокрема, включати дії, спрямовані на охорону репутації та економічних інтересів інших НУО. Державне втручання може бути необхідним і для захисту членів від зловживання з боку керівництва НУО, надто виключень з порушенням норм організації, накладання певних несприятливих умов, чи навіть прийняття цілком нерозумних

свавільних норм. Але у більшості випадків відповідною формою захисту може бути змога для членів подати справу до суду; взагалі не має бути жодної потреби по вжиттю заходів державним органом від імені членів.

72. У нагляді за діяльністю НУО адміністративні органи повинні застосувати ту саме презумпцію, як і до осіб, а саме, що за браком доказів зворотного, їхні дії вважаються правомірними. Повноваження адміністративних органів і поліції – надто щодо обшуку і конфіскації - і покарання, які можуть бути накладені, повинні бути сумісними з принципом пропорційності і підлягати судовому нагляду.

73. Фундаментальні принципи визначають, що розпуск НУО - кінцеве покарання - повинен використовуватися тільки в крайньому випадку. Такі справи повинні бути надзвичайно рідкісними, і потрібно довести, що є дуже вагома підстава для вживання заходів цього виду. Хоча обґрунтованість цього засобу може видаватися виправданою, він має, у свою чергу, також підлягати ефективному судовому розгляду.

Відповідальність

74. Принципи, встановлені під цим заголовком, - самостійний наслідок правосуб'єктності НУО. НУО існує окремо від його членів і засновників, і вона сама відповідальна за борги і зобов'язання, набуті від її імені, за виключенням випадків неправомірного поведіння чи недбалого ставлення до обов'язків з боку членів персоналу чи керівництва. В останніх випадках НУО чи інші потерпілі повинні мати змогу вчинити судовий позов проти відповідальної особи, щоб одержати компенсацію за спричинені збитки.

Відносини з Урядовими органами

75. Хоча НУО і державні органи влади іноді мають неоднозначне ставлення до діалогу, він є в їх спільних інтересах для створення ме-ханізму для діалогу і консультації, бо вони переслідують загальну ціль розв'язання суспільних проблем і задоволення потреб її членів. Консультація може відбутися на національному, місцевому чи галузевому рівні і може бути надто корисна під час складання законопроектів.

*Неофіційний переклад з англійської Руслана Тополевського,
Національний університет внутрішніх справ
"Юридичний вісник України", N 50, 14-20 грудня 2002 р.*

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4.XI.1950)

(витяг)

(Конвенцію ратифіковано Законом N 475/97-ВР (475/97-ВР) від 17.07.97)

Офіційний переклад із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу N 11⁴ (994_536)

Стаття 11⁵

Свобода зібрань та об'єднання

1. Кожен має право на свободу мирних зібрань та на свободу об'єднання з іншими, включаючи право створювати профспілки і вступати до них для захисту своїх інтересів.
2. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, які встановлені законом в інтересах національної або громадської безпеки, для охорони порядку або запобігання злочинам, для охорони здоров'я або моралі чи з метою захисту прав і свобод інших осіб і є необхідними в демократичному суспільстві. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції або органів державного управління.

ПЛАН ДІЙ УКРАЇНА-ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ

(витяг)

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА СУСІДСТВА

2.1. Політичний діалог та реформування

Демократія, верховенство права, права людини та основні свободи

5. *Забезпечення розвитку громадянського суспільства*
 - *Забезпечити дотримання права на свободу об'єднань та залучення громадян до процедури прийняття рішень, у тому числі через організації громадянського суспільства*

⁴ Переклад здійснено спільно Міністерством закордонних справ України та Українською Правничою Фундацією. Текст офіційного перекладу затверджено Міністерством закордонних справ України, Міністерством юстиції України та Українською комісією з питань правничої термінології.

⁵ Назву включено відповідно до положень Протоколу N 11 (994_536) (ETS N 155).

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Р О З П О Р Я Д Ж Е Н Н Я
 від 22 квітня 2005 р. N 117-р
 Київ

Про затвердження заходів щодо виконання
 у 2005 році Плану дій Україна - ЄС

ЗАХОДИ
 щодо виконання у 2005 році Плану дій Україна - ЄС

Зміст Плану дій Україна - ЄС	Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Проекти (програми) міжнародної технічної допомоги, що передбачають підтримку виконання Плану дій Україна - ЄС
2.1. Політичний діалог та реформування				
Демократія, верховенство права, права людини та основні свободи				
5. Забезпечення розвитку громадянського суспільства				
10. Забезпечити дотримання права на свободу об'єднань та залучення громадян до процедури прийняття рішень у тому числі через організації громадянського суспільства	розробити проекти законів України:			
	"Про об'єднання громадян"	Мін'юст	червень	
	Про внесення змін до Закону України "Про об'єднання громадян"	Мін'юст	червень	
	Про свободу совісті та релігійні організації	Мін'юст	протягом року	
	Про звернення	Мін'юст	протягом року	
	розроблення проекту концепції взаємодії держави та громадянського суспільства	Мін'юст	протягом року	

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ
від 27 квітня 2006 р. N 243-р
Київ

Про затвердження заходів щодо виконання
у 2006 році Плану дій Україна - ЄС

ЗАХОДИ
щодо виконання у 2006 році Плану дій Україна - ЄС ([994 693](#))

Зміст Плану дій Україна - ЄС	Найменування заходу	Відповідальні за виконання	Строк виконання	Проекти (програми) міжнародної технічної допомоги, що передбачають підтримку виконання Плану дій Україна - ЄС
2.1. Політичний діалог та реформування				
Демократія, верховенство права, права людини та основні свободи				
5. Забезпечення розвитку громадянського суспільства				
10. Забезпечити реалізацію права на свободу об'єднань та залучення громадян до участі в управлінні державними справами, у тому числі через організації громадянського суспільства	розроблення проек- тів законів Украї- ни: "Про об'єднання громадян" (нова ре- дакція) "Про відкритість і прозорість діяль- ності органів дер- жавної влади та ор- ганів місцевого са- мостоявництва	Мін'юст	серпень	
	розроблення проекту концепції взаємодії держави та громадянського суспільства	"-	червень	Посилення впливу гро- мадянського суспільства (Міжнародний фонд "Від- родження")